

ICIP WORKING PAPERS:
2010/04

Viure en un mal veïnat:

La fallida de l'Estat i les seves
implicacions per a estats veïns.
Els casos de Libèria i l'Afganistan

Alberto Fernández Gibaja

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

Viure en un mal veïnat:

La fallida de l'Estat i les seves
implicacions per a estats veïns.
Els casos de Libèria i l'Afganistan

Alberto Fernández Gibaja

Institut Català Internacional per la Pau
Barcelona, Maig de 2010

Gran Via de les Corts Catalanes 658, baixos · 08010 Barcelona
T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80
recerca.icip@gencat.cat | <http://www.icip.cat>

Editors

Javier Alcalde i Rafael Grasa

Consell editorial

Pablo Aguiar, Alfons Barceló, Catherine Charrett, Gema Collantes-Celador, Caterina Garcia, Abel Escribà, Vicenç Fisas, Tica Font, Antoni Pigrau, Xavier Pons, Alejandro Pozo, Mònica Sabata, Jaume Saura, Antoni Segura i Josep Maria Terricabras

Traducció

Josep Ventura

Maquetació

Atona, SL

ISSN

2013-5793 (edició en línia)

2013-5785 (edició en paper)

DL

B-38.039-2009

© 2010 Institut Català Internacional per la Pau · Tots els drets reservats

L'AUTOR

Alberto Fernández és llicenciat en sociologia per la Universidad Complutense de Madrid i doctor en Peace and Conflict Studies en el departament de Peace and Conflict Research, a la Universitat d'Uppsala, Suècia. També ha treballat per al Regional Centre on Conflict Prevention (RCCP) a Amman, Jordània i col·labora amb l'Instituto de Estudios sobre Conflictos y Acción Humanitaria (IECAH) i amb l'escola de postgrau de la Universitat d'Alcalà.

RESUM

Per què i de quina manera afecten els estats fallits als seus països veïns? L'atenció dedicada als estats fallits per la comunitat internacional s'ha incrementat significativament en els darrers anys i ha millorat la nostra comprensió del fenomen; tanmateix, encara sabem molt poc sobre la influència de la fallida dels estats en els seus estats veïns. Aquesta recerca té l'objectiu de contribuir a cobrir aquest buit mitjançant l'anàlisi de dos casos diferents de fallida estatal –Libèria i l'Afganistan– i de les seves conseqüències en quatre dels seus veïns –Sierra Leone, Guinea, el Pakistan i el Tadjikistan. Més concretament, aquesta recerca investiga la importància dels moviments d'insurgència en la relació entre aquests països. Aquest treball sosté que els estats fallits creen mecanismes generadors de conflicte, que podrien causar-ne un esclat, als estats veïns per la creació de xarxes informals. Les dades empíriques mostren de quina manera les xarxes informals basades en la insurgència tenen un paper decisiu en l'esclat del conflicte.

Paraules clau: insurgència, grups armats, estats fallits, xarxes informals, difusió.

RESUMEN

¿Por qué y de qué modo afectan los estados fallidos a sus países vecinos? La atención dedicada a los estados fallidos por la comunidad internacional se ha incrementado significativamente en los últimos años

y ha mejorado nuestra comprensión del fenómeno; sin embargo, todavía se sabe muy poco sobre la influencia de la quiebra de los estados en sus estados vecinos. Esta investigación tiene el objetivo de cubrir este hueco mediante el análisis de dos casos distintos de quiebra del Estado –Liberia y Afganistán– i de sus consecuencias en cuatro de sus vecinos –Sierra Leona, Guinea, Pakistán y Tayikistán. Más concretamente, esta investigación analiza la importancia de los movimientos de insurgencia en la relación entre dichos países. Este trabajo sostiene que los estados fallidos crean mecanismos generadores de conflicto, hasta el punto de provocar un estallido de éste, en los estados vecinos por la creación de redes informales. Los datos empíricos muestran el modo en que las redes informales basadas en la insurgencia tienen un papel decisivo en el estallido del conflicto.

Palabras clave: insurgencia, grupos armados, estados fallidos, redes informales, difusión.

ABSTRACT

Why and how do failed states affect neighbouring countries? The attention of the international community towards state failure has grown significantly in recent years, improving the understanding of this phenomenon; nevertheless, the knowledge about the influence of state failure on neighbouring countries remain scarce. This research aims at contributing to filling up the existing gap by analyzing two different cases of state failure –Liberia and Afghanistan– and its consequences on four of their neighbours –Sierra Leone, Guinea, Pakistan and Tajikistan. More concretely, this research investigates the importance of insurgency movements in the relationship between these countries. The research argues that failed states generate conflict-enhancing mechanisms –which might lead to conflict outbreak– in their neighbours through the creation of informal networks. The empiric evidence shows how insurgency-based informal networks have a decisive role in the outbreak of conflict.

Keywords: insurgency, armed groups, failed states, informal networks, diffusion.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	7
2. MARC TEÒRIC	9
2.1. SITUAR LA TEORIA	9
2.2. CONSTRUCCIÓ TEÒRICA	17
3. METODOLOGIA I SELECCIÓ DE CASOS	19
4. LA FALLIDA DE LIBÈRIA I LA SEVA INFLUÈNCIA EN SIERRA LEONE I GUINEA	21
4.1. LIBÈRIA I SIERRA LEONE	21
4.2. LIBÈRIA I GUINEA	25
4.3. ANÀLISI DEL PAÍS: LES IMPLICACIONS DE LA FALLIDA DE LIBÈRIA PER ALS SEUS VEÏNS	26
5. LA FALLIDA DE L'AFGANISTAN I LA SEVA INFLUÈNCIA EN EL PAKISTAN I EL TADJIKISTAN	27
5.1. L'AFGANISTAN I EL PAKISTAN	27
5.2. L'AFGANISTAN I EL TADJIKISTAN	33
5.3. ANÀLISI DEL PAÍS: LES IMPLICACIONS DE LA FALLIDA DE L'AFGANISTAN PER ALS SEUS VEÏNS	36
6. ANÀLISI: VALORACIÓ DE LES IMPLICACIONS DE LA FALLIDA DE L'ESTAT EN ELS PAÏSOS VEÏNS	37
6.1. AVALUACIÓ CRÍTICA DELS RESULTATS	41
7. CONCLUSIONS	43
7.1. IMPLICACIONS POLÍTIQUES	44
BIBLIOGRAFIA	45

ABREVIACIONS

AFAT	Àrea Tribal d'Administració Federal
AFRC	Consell Revolucionari de les Forces Armades
APC	Congrés de Tots els Pobles
CNPG	Consell Nacional Provisional de Govern
ECOMOG	Grup de Supervisió de l'ECOWAS (vegeu ECOWAS)
ECOWAS	Economic Community of West African States (Comunitat Econòmica dels Estats de l'Àfrica occidental)
ESL	Exèrcit de Sierra Leone
FAL	Forces Armades de Libèria
FIAS	Força Internacional d'Ajuda de Seguretat
FIUSA	Front Islàmic Unit per la Salvació de l'Afganistan
FNPL	Front Nacional Patriòtic de Libèria
FPIL	Front Patriòtic Independent de Libèria
FRU	Front Revolucionari Unit
HT	Hizb ut-Tahrir al-Islami
ISI	Intel·ligència Interserveis
LURD	Liberians Units per la Reconciliació i la Democràcia
MIU	Moviment Islàmic d'Uzbekistan
MODEL	Moviment per la Democràcia a Libèria
OTAN	Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord
PFNO	Província de la frontera nord-occidental
PPSL	Partit del Poble de Sierra Leone
PRI	Partir de la Renaixença Islàmica
UCDP	Uppsala Conflict Data Programme (Programa de Dades sobre Conflictes d'Uppsala)
UDFG	Unió de Forces Democràtiques de Guinea
UNAMSI	Missió de l'Organització de les Nacions Unides a Sierra Leone
UPANAF	Unió Pan-Africana (Sierra Leone)

1. INTRODUCCIÓ*

Per què i de quina manera afecten els estats fallits als seus països veïns? L'esfondrament de Somàlia com a estat va tenir conseqüències directes pels seus veïns, especialment Etiòpia i el Iemen. Milers d'immigrants han entrat al Iemen per buscar un futur millor a la península Aràbiga, tan rica en petroli. Al mateix temps, Etiòpia va considerar necessari enderrocar el Tribunal Suprem Islàmic del govern de Somàlia. Per fer-ho, tropes etiòps van entrar en territori somali el 2006, amb la conseqüència d'un gran nombre de baixes. És prou interessant que països com Kenya no hagin patit els efectes de la fallida de Somàlia en el mateix grau. L'objectiu d'aquest estudi és analitzar potencials explicacions de les qüestions plantejades, així com establir els fonaments per al desenvolupament d'una comprensió teòrica del problema.

Tant dins la comunitat acadèmica com entre els polítics, la fallida de l'estat s'ha identificat com una de les principals amenaces contra la seguretat mundial. Els esdeveniments de l'onze de setembre (11-S) de 2001 als Estats Units i el brot recent de pirateria al golf d'Aden, que amenaça una de les principals rutes marítimes del món, han incrementat l'atenció i els recursos dedicats a la fallida dels estats. Actualment, ambdues comunitats, l'acadèmica i la política, han reunit una quantitat considerable d'informació sobre la fallida dels estats com a fenomen intraestatal, però la recerca sobre els efectes de la fallida en

* L'autor voldria expressar el seu agraïment a Kristine Höglund per la seva valuosíssima ajuda i supervisió. A més, Oscar Mateos, Catherine Charrett, Rafael Grasa, Roger Suso, Katja Christensen, Marcus Nilsson, Mats Hammarström i Ayca Uygur també van fer comentaris sobre diverses versions d'aquest article que contribuïren a millorar-lo. Aquesta versió final hauria estat impossible sense els dos seminaris que se li van dedicar, el primer al Departament de Recerca sobre Pau i conflicte (Department of Peace and Conflict Research) de la Universitat d'Uppsala i el segon a cura de l'Institut Català Internacional per la Pau. L'autor també vol agrair a Annina Murray pels seus comentaris i correccions.

els països veïns han estat molt escassa. La investigació de la comunitat acadèmica ha destacat diversos efectes hipotètics de la fallida dels estats (Bøås i Jennings 2005, Carment 2003, Kasfir 2004, Klare 2004, Rotberg 2004). La major part de la recerca s'ha portat a terme en el marc d'un enfocament institucional, que només tenia en compte les fases prèvia i posterior a la fallida, però no l'escenari real en què aquesta es desenvolupa.

A causa d'un enfocament des d'aquesta perspectiva, s'ha devaluat la importància de l'agència, fet que ha conduït a una manca de comprensió del fenomen més enllà de l'àmbit institucional i a negar el canvi social relacionat amb la fallida de l'estat. Alhora, els enfocaments crítics de la qüestió s'han centrat en la idea conceptual i normativa subjacent a la fallida de l'estat, sense deixar lloc per una recerca sobre els efectes del fenomen en els països veïns. Per tant, el buit que cal omplir té dues vessants. En primer lloc, cal fomentar la comprensió de la fallida de l'estat com a canvi social. En segon lloc, cal descobrir quina influència té la fallida dels estats en els seus veïns.

Un dels primers intents de fomentar el coneixement dels efectes dels estats fallits en els seus països veïns va ser obra d'Iqbal i Starr (2008). Mitjançant una anàlisi estadística, Iqbal i Starr (2008) van concloure que els estats fallits no estenen la fallida, sinó que més aviat contribueixen a crear conflicte dins els seus estats veïns, i els resultats eren més robustos en el cas d'estats contigus. Consegüentment, les conclusions d'Iqbal i Starr (2008) exerceixen de punt de partida d'aquesta recerca, que aprofitarà l'elegància i la capacitat de generalització de la seva anàlisi i n'incrementarà el potencial amb un estudi qualitatiu.

Per tant, l'objectiu principal d'aquest article consisteix a incrementar els coneixements i la recerca sobre la fallida dels estats, així com a respondre les preguntes d'investigació exposades inicialment: per què els estats fallits afecten als seus països veïns? De quina manera? Aquest article prendrà com a punt de partida la hipòtesi que els estats fallits estenen mecanismes generadors de conflicte mitjançant la creació i l'ús de xarxes informals entre l'estat fallit i l'estat veí. Els mecanismes generadors de conflictes fan referència a les circumstàncies que ajuden a forjar les característiques necessàries per a l'esclat del conflicte,

com la creació de greuges, l'accés a armament o l'accés a finançament (Ohlson 2008). Les xarxes informals són les formes de relació en tots els àmbits –econòmic, polític, social, de poder– que es porten a terme fora de les estructures i institucions formals creades per l'estat (Bøås i Jennings 2005). Òbviament, les xarxes informals també apareixen en altres situacions, però aquest treball es circumscriurà a l'àmbit de les xarxes informals creades en estats fallits. La hipòtesi es posarà a prova mitjançant els casos de dos estats fallits: Libèria i l'Afganistan. L'article mostrarà que les xarxes informals basades en la insurgència creen mecanismes generadors de conflicte als països veïns, i així contribueixen decisivament a l'esclat de la guerra.

L'article s'organitzarà d'aquesta manera: l'apartat 2 situa el lector en aquest camp, el posa en contacte amb la història de la recerca sobre els estats fallits i li presenta el marc teòric i l'argument proposat. L'apartat 3 exposa el disseny de la investigació i la selecció de casos. L'apartat 4 és dedicat a Libèria i la influència que té sobre els seus veïns, i conclou amb una anàlisi d'aquest cas. L'apartat 5 s'estructura de la mateixa manera, però és dedicat a l'Afganistan i els seus veïns. L'apartat 6 analitza el resultat dels dos casos, per tal de posar a prova la fortalesa de la teoria. L'apartat 7 conté un resum de tota la investigació, s'hi treuen les principals conclusions i s'hi presenten vies per derivar-ne implicacions per a les polítiques, així com possibilitats de recerca futura.

2. MARC TEÒRIC

2.1 SITUAR LA TEORIA

L'increment en els últims anys de l'interès per la fallida dels estats ha generat un corpus creixent de literatura sobre aquest tema. Es tracta de literatura provinent de diverses disciplines, però principalment de les relacions internacionals i els estudis de pau i conflicte, dues disciplines íntimament relacionades que més endavant serviran per fonamentar aquest article. Dins aquestes dues disciplines, la fallida de l'estat no és lliure de controvèrsia, sobretot a conseqüència de la conceptualització

de l'estat que comporta el terme *state failure*. Zartman (1995) fou un dels primers a establir una definició de fallida de l'estat. Sostenia que la fallida de l'estat es refereix a "una situació en què l'estructura, l'autoritat (poder legítim), el dret i l'ordre polític [de l'estat] s'han esfondrat" (1995:1). La definició de Zartman s'ha emprat àmpliament, però l'ús del terme *fallida de l'estat* que han aplicat alguns governs ha generat una profunda controvèrsia en el camp de l'acadèmia i de l'elaboració de polítiques. Per evitar un debat relatiu a què és l'estat, així com el biaix occidental que assenyalen alguns autors, aquest treball aplicarà exclusivament la definició de Zartman i considerarà els seus conceptes des d'una perspectiva minimalista, a un nivell mínim, en lloc del nivell de les democràcies estables occidentals, emprat per molts polítics. Alhora, el concepte de fallida de l'estat anirà associat a la idea de canvi social que Bøås i Jennings (2005) i Hameiri (2007), entre d'altres, inclouen en el terme. Per tant, en aquest article, la fallida de l'estat s'entendrà com un fenomen social basat en una concepció de nivell mínim de les responsabilitats de l'estat i en un concepte de l'estat com a provisor de seguretat humana (Bøås i Jennings 2005, Hameiri 2007). S'entén per *seguretat humana* el que definí el Programa de Desenvolupament de les Nacions Unides el 1994 (UNDP 1994). Aquest document entén la seguretat humana com la superació del concepte de seguretat nacional usat durant l'era de la guerra freda (Ullman 1981, UNDP 1994). Conseqüentment, la falta de seguretat humana és la causa i també la conseqüència de la fallida de l'estat.

Aquest article té l'objectiu d'aportar llum sobre els efectes de la fallida d'un estat en els seus països veïns, però també es trobarà influènciat pels estudis de la difusió.¹ Per tant, és important entendre la idea

1. *Fallida de l'estat (state failure)* i *caiguda de l'estat (state collapse)* són dos conceptes que s'han emprat com a sinònims en la literatura. Zartman (1995) utilitza *caiguda de l'estat* com a definició de l'esfondrament de les institucions a estats dèbils. Tanmateix, en els últims temps el món acadèmic ha tendit a entendre la caiguda de l'estat com la destrucció completa de qualsevol tipus d'autoritat en un país determinat, de manera que Somàlia era l'únic cas clar de caiguda d'un estat (Rotberg 2004). Aquest paper utilitzarà el terme *fallida de l'estat* per evitar malentesos i contribuir a clarificar la teoria. Per evitar confondre el lector, el terme *país veí* sempre es referirà a països que tenen frontera amb estats fallits.

fonamental que hi ha al darrera de la difusió i les seves implicacions. Amb la fecunda obra de Most i Starr (1980) com a punt de partida, els estudis de la difusió han analitzat els diversos mecanismes causals que porten a l'expansió dels disturbis civils i el conflicte. Most i Starr sostenien que un fenomen que succeís més enllà de les fronteres d'un país determinat podia "alterar la probabilitat d'esdeveniments posteriors mitjançant la difusió o el contagi" (1980:933). L'efecte dels esdeveniments que ocorren en regions properes també ha estat assenyalat per Skocpol (1979), que destacà la importància de les relacions transfrontereres en el sorgiment d'esdeveniments revolucionaris, que també es pot aplicar a la importància de l'efecte en els assumptes interns que tenen els esdeveniments succeïts fora de les fronteres d'un país. Més recentment, Iqbal i Starr (2008) mostraren que la *possibilitat d'esdeveniments subsequents* també existeix en el cas particular de la fallida estatal. Tanmateix, Iqbal i Starr (2008) sostenen que el que es difon no és la fallida de l'estat, sinó algunes de les seves conseqüències més negatives. Per entendre les seves conseqüències negatives, és fonamental comprendre la natura de la fallida de l'estat des d'una perspectiva teòrica i aplicar els fonaments teòrics als mecanismes causals hipotètics que expliquin la difusió de les conseqüències negatives de la fallida de l'estat. L'anàlisi teòrica i el marc teòric emprats en aquest article se centren en els efectes de la fallida dels estats en els països veïns i, per tant, els seus fonaments teòrics es basaran en una comprensió exhaustiva de la fallida de l'estat. La intenció d'aquest procediment és aïllar els efectes de la fallida de l'estat *per se* d'altres possibles influències com la guerra civil o el conflicte internacional, tot i que es tindrà en compte l'íntima relació aquests dos fenòmens mantenen amb la fallida de l'estat.

Tradicionalment, la fallida de l'estat s'ha investigada mitjançant un enfocament centrat en les institucions, mentre que no es feia gaire atenció a la idea de fallida de l'estat com a canvi social. La major part de la literatura se centra en la capacitat de les institucions i en les estructures formals de l'estat (Bøås i Jennings 2005, Hameiri 2007 cf. Howard 2008, Kasfir 2004, Rotberg 2004, Reno 2003). Com i per què aquestes institucions s'esfondren ha estat un tema àmpliament estu-

diat, però els efectes de l'esfondrament i el canvi social que comporta la desaparició de les institucions ha rebut menys atenció. Kasfir (2004) ofereix una anàlisi inicial de les conseqüències, en què sosté que l'esfondrament va seguit d'un dilema de la seguretat intern que obliga diversos grups a garantir-se la supervivència. En la mateixa línia, Klare (2004) sosté que en absència de l'estat, els actors no estatals tendeixen a apropiari-se'n de les funcions. Els actors no estatals exerceixen una actitud econòmica depredadora per portar a terme tasques pròpies d'un estat (Klare 2004). Kasfir (2004) i Klare (2004), entre d'altres, assenyalen la importància i el perill potencial d'aquests grups. Sostenen que els actors no estatals d'un estat fallit poden trobar incentius per estendre les seves activitats més enllà de les fronteres de l'estat i, alhora, altres grups poden aprofitar-se del caos de l'estat fallit per portar-hi a terme les seves accions (Klare 2004). Tanmateix, l'enfocament estatocèntric d'aquests autors nega la dimensió informal d'aquestes conseqüències, ja que se centra solament en les institucions. Un dels resultats d'aquest enfocament és la manca de recerca sistemàtica sobre els efectes de la fallida dels estats en els seus països veïns. Són les configuracions informals, no les estructures fallides de l'estat, les que influiran en el països veïns quan l'estat pràcticament hagi desaparegut. Conseqüentment, per establir un marc teòric exhaustiu, cal entendre la fallida de l'estat des de l'òptica dels actors restants després de la fallida, no des del punt de vista de les estructures caigudes que ja no funcionen i, per tant, no tenen cap influència. La fallida de l'estat, per tant, s'hauria d'entendre com un canvi social en les estructures d'acció de la població restant. En gran part de la literatura, l'enfocament institucional de la fallida estatal passa per alt la concepció de la fallida com a canvi social i, consegüentment, es priva d'una comprensió més àmplia de les conseqüències del fenomen. D'aquesta manera, s'han fet pocs intents d'establir marcs analítics en què l'estat no sigui l'únic centre d'atenció i ampliant la perspectiva per encabir-hi altres possibles variables intervinents (Bøås i Jennings 2005, Hameini 2007). L'ús de l'estat com a unitat d'anàlisi redueix l'abast i l'amplitud de la teoria a l'hora de comprendre els efectes de la fallida de l'estat com a canvi social i més enllà de les fronteres. L'enfo-

cament institucional nega la importància de les estructures informals de la població en cas de fallida, les seves estratègies per respondre'n a les conseqüències i els efectes en els països veïns (Bøås i Jennings 2005, Hameiri 2007, vegeu també Esty *et al.* 1995, Howard 2008, Milliken i Krause 2002, Reno 2003, Rotberg 2002, 2004). Com assenyalen Bøås i Jennings (2005), la recerca sobre la fallida de l'estat té en compte els elements formals dels estats, però no les configuracions informals que van més enllà de l'abast estatal. Bøås i Jennings (2005) comprenen la conceptualització de la fallida de l'estat des d'una perspectiva de seguretat humana en lloc d'una perspectiva de seguretat del règim. Si se segueix un pensament lògic, la fallida d'un estat significa, sobretot, l'esfondrament de les institucions formals i els comportaments normatius; l'esfondrament de l'estat. En termes aristotèlics, la substància (*ousía*) de l'estat ha caigut, però la matèria (*hylé*), els ciutadans i membres de l'estat, romanen. Per tant, la unitat d'anàlisi de la recerca hauria de ser la matèria de l'estat, que es manté, no la substància, que s'esvaeix. Tanmateix, és important dedicar una mica d'atenció a l'estat, que és alhora mitjà i fi, com a representació simbòlica d'organització estructural. El terme *fallida de l'estat* ja implica una idea normativa i l'objectiu, independentment de l'enfocament teòric, consisteix a fer que l'estat passi de la fallida a la fortalesa. És important assenyalar que aquest article no s'intenta centrar en què significa la fortalesa. No obstant això, la població de l'estat roman al territori i és la millor mesura de la fallida. L'esfondrament d'un estat no té lloc en un buit, sinó que hi ha fallida en tant que algú l'està patint: és una fallida per als ciutadans, que n'han de patir les conseqüències. Conseqüentment, la comprensió de les conseqüències de la fallida de l'estat hauria de partir del punt de vista humà en lloc d'una representació simbòlica i normativa de l'estat.

La major part de la literatura sobre la fallida estatal assenjala que l'estat s'esfondra quan no aconsegueix ni legitimitat ni eficiència en la provisió de seguretat humana; alhora, l'absència de seguretat humana esdevé la conseqüència directa de la fallida. Aquesta definició es basa parcialment en els treballs de Goldstone (2008) i la definició del PNUD (UNDP 1994), però els objectius d'aquest article requereixen

que s'aclareixi encara més. Basant-nos en part en Goldstone (2008), podem sostenir que un estat estable, perquè el considerem no fallit, ha de ser efectiu i legítim en la provisió de seguretat humana; consegüentment, es pot definir un estat fallit com aquell mancat d'eficàcia i legitimitat en la provisió de seguretat humana. Aquestes dues característiques són necessàries per considerar que un estat no és fallit, mentre que, si li manquen, en provocaran la fallida. Per tant, pren rellevància comprendre aquestes dues característiques, cosa que ens permetrà analitzar els mecanismes causals procedents de la manca de legitimitat i eficiència en la provisió de seguretat humana i que afectaran als països veïns. En poques paraules, és crucial conèixer les causes de la fallida de l'estat per comprendre'n els efectes en els països veïns. Goldstone (2008) observa tant la legitimitat com l'eficiència des d'una perspectiva institucional, mancada d'un enfocament de la fallida que inclogui la seguretat humana (Bøås i Jennings 2005). Per exemple, la Ruanda del genocidi de 1994 no es considerarà, d'acord amb la concepció de Goldstone, un estat fallit, ja que va poder assolir un nivell relativament alt d'eficàcia per realitzar els seus objectius, que al seu torn es van portar a terme amb la conformitat d'alguns sectors de la població. Malgrat tot, per a la major part de la població Ruanda estava en fallida el 1994, ja que l'estat no garantia la seguretat humana.

Els estats assoleixen efectivitat i legitimitat en la mesura en què són capaços de proveir la seva població de béns públics. Holsti (1996) sosté que els estats aconseguixen la legitimitat d'acord amb el seu rendiment quant a la provisió de béns públics.² A més, els receptors de béns polítics han de considerar que l'estat és l'entitat amb la potestat i la funció de proveir-los, i ho faran si reben béns públics (en tot cas, s'entenen aquests conceptes a un nivell mínim). Com assenyala Rotberg, els béns públics són "aquestes demandes [...] intangibles que els ciutadans [...] fan als estats" (2004:2). Per tant, quan un estat pot rebre els *inputs* dels seus ciutadans –les demandes que fan a l'estat– i té la capacitat i la voluntat de transformar aquestes demandes en *output*, as-

2. Holsti (1996) reconeix la legitimitat de base religiosa de formes antigues de govern, que encara es mantenen en països com l'Aràbia Saudita; tanmateix, sosté que la legitimitat actual basada en el rendiment també s'aplica a aquests països.

solirà l'efectivitat i serà considerat legítim pels ciutadans. La falta de capacitat i/o voluntat farà que l'estat esdevingui ineficaç i il·legítim, i, en última instància, fallit. Tanmateix, la provisió de béns públics s'ha d'entendre des d'una perspectiva de la seguretat humana i no solament des d'un punt de vista institucional. L'eficiència i la legitimitat impliquen primerament i sobretot la capacitat de proporcionar seguretat humana –el monopoli de l'ús de la violència legítima des de la perspectiva de la seguretat humana, incloent totes les identitats i atorgant drets a la població (Milliken i Krause 2002 Rotberg 2004, Reno 2003 UNDP 1994, Cf. Tilly 1990, Sen 1999, Bøås i Jennings 2005).³ La manca de seguretat humana és la conseqüència més greu de la fallida de l'estat i, si es tracta d'investigar els hipotètics efectes de la fallida en els països veïns, han de provenir d'aquesta conseqüència. Per tant, esdevé crucial comprendre plenament la natura de la seguretat humana i les conseqüències de que no n'hi hagi. La absència d'aquest factor pot afectar un país veí d'una manera particular.

Rotberg (2002, 2004) i Reno (2003), entre d'altres, sostenen que la seguretat és el principal bé polític que els estats haurien de proporcionar als seus ciutadans.⁴ Aquests autors entenen la seguretat segons la conceptualització creada per la fecunda obra de Max Weber (1958). Weber sostenia que els estats es poden considerar com a tals si son capaços de mantenir el monopoli de la violència amb la legitimitat que els atorga la població. L'exercici d'aquest monopoli dins unes fronteres concretes és que confereix *estatalitat* a l'estat. La idea proposada per Weber retrata l'estat com l'única font d'un ús legítim de la violèn-

-
3. Holsti (1996) distingeix entre la legitimitat vertical i l'horitzontal, però ambdós conceptes s'inclouen en la seva definició teòrica de la fallida de l'estat. La legitimitat vertical implica la garantia de la seguretat dels ciutadans i la creació de riquesa. La legitimitat horitzontal, d'altra banda, implica la inclusió de tots els grups ètnics en la idea de l'estat. A més, segons Holsti (1996), la legitimitat té una dimensió internacional. Aquesta idea no necessita que se n'aprofundeixi en l'anàlisi per la naturalesa i l'enfocament d'aquest article.
 4. La idea central que hi ha al darrere del concepte de seguretat com a bé polític es troba a la literatura sociològica clàssica. Hobbes, Locke i Rousseau van conceptualitzar la idea de *contracte social*. La població, en un intent d'evitar un escenari insegur, renunciava a alguns dels seus drets individuals. A canvi, l'estat, com a dipositari d'aquests drets, proporciona seguretat i ordre als seus ciutadans.

cia. Si qualsevol altra entitat, com per exemple grups armats rebels, és capaç d'exercir la violència dins les fronteres establertes del país sense ser contrarestada, l'estat no està complint les seves obligacions com a estat o, més en línia amb el pensament de Rotberg i Reno, és un estat fallit. Aquesta concepció de l'estat implica una perspectiva d'acord amb la qual les forces coercitives es troben en el nucli de la creació de l'estat i del canvi social (cf. Tilly 1990). Com proposà Tilly (1990), els estats són creats per la guerra i per les entitats que s'encarreguen de fer-la. No obstant això, la concepció del monopoli legítim de la violència que s'empra al llarg d'aquest article va alguns passos més enllà de la premissa de Weber. Un estat proporciona seguretat als seus ciutadans sempre que els ciutadans es puguin sentir segurs davant d'altres actors i de l'estat mateix, i que, a més, les seves necessitats de seguretat humana es trobin cobertes. La repressió desfermada, la falta de seguretat econòmica o sanitària i la violència estatal poden ser emprades per assegurar un règim, però no proporcionen seguretat als ciutadans. Conseqüentment, un estat que depreda els seus ciutadans es pot qualificar de segur des d'un punt de vista institucionalista, però no des d'una perspectiva de seguretat humana. Corea del Nord n'és potser el millor exemple.

Quan no es proporciona seguretat humana, sempre pensant-hi en termes mínims, s'obre un espai per a la consecució de seguretat mitjançant canals informals aliens als dominis de l'estat. Aquesta situació és especialment significativa en un estat fallit, en el qual no es troba present cap dels elements de la seguretat humana. És particularment greu l'absència de seguretat política i de seguretat personal tan i com les defineix el PNUD (UNDP 1994). Aquests aspectes de la seguretat esdevenen predominants en absència d'una seguretat humana més àmplia i dominen la relació i el canvi social. El més probable és que el buit que es crea, com afirma Klare (2004) i Kasfir (2004), sigui utilitzat per actors no estatals amb una conducta depredadora, estructures de tipus estatal o quelcom d'intermedi entre ambdues coses. D'acord amb Klare (2004), Kasfir (2004) i Rotberg (2004), la seguretat política i personal tendirà a ser el primer espai amenaçat pels actors no estatals; aquest fenomen, fonamentat pels coneixements teòrics de la

disciplina, constituirà el focus d'atenció d'aquest treball. L'espai que deixa buit l'esfondrament de l'estat i que omplen informalment els actors no estatals es basarà en moviments d'insurgència causats pel caràcter predominant que adquireix la seguretat política i personal.

2.2 CONSTRUCCIÓ TEÒRICA

Per respondre la pregunta de per què i de quina manera els estats fallits afecten els països veïns, el *paper* es guiarà per la hipòtesi, derivada de les inferències teòriques existents, que els estats fallits difonen mecanismes generadors de conflicte mitjançant l'establiment de xarxes informals entre l'estat fallit i el país veí. Com s'estableix a l'apartat 1, la hipòtesi es basa parcialment en les conclusions d'Iqbal i Starr (2008). Aquests autors demostren, amb un model estadístic, que un estat fallit no difon la fallida, sinó mecanismes generadors de conflicte (Iqbal i Starr 2008). Per tant, l'esclat del conflicte serà la variable dependent d'aquesta recerca. S'entén per esclat del conflicte el moment en què una lluita de qualsevol tipus esdevé violenta i arriba a causar 25 morts en batalla, un criteri emprat per l'Uppsala Conflict Data Programme (UCDP) (Eck 2005).

El mecanisme causal analitzat en els apartats següents es basa en les particularitats de la fallida estatal i s'estudiarà d'acord amb la conceptualització i la idea de la seguretat humana prèviament exposades, i tenint en compte la importància de la seguretat política i física. La presència de xarxes informals dins els elements encarregats de la seguretat els transformarà en mecanismes generadors de conflicte a l'altra banda de la frontera. Les conseqüències d'aquestes xarxes informals indiquen que existeix un camí causal envers els països veïns. D'aquesta manera, els països veïns observaran que la probabilitat del conflicte al seu territori s'incrementa si hi ha presència de xarxes informals. Val la pena assenyalar que els mecanismes generadors de conflicte no creen el conflicte per si mateixos, sinó que més aviat incrementen els motius, els recursos i la determinació dels grups armats (Ohlson 2008).

La manca de seguretat humana en un estat fallit pot difondre'n els efectes relacionats amb el conflicte més enllà de les fronteres mitjan-

çant l'acció de grups armats incontrolats. La informalització de les relacions i la manca d'organismes que vetllin per la llei proporciona als grups armats i els actors no estatals una oportunitat multidireccional d'expandir-se més enllà de les fronteres establertes d'un estat (Buhaug i Gleditsch 2008). L'oportunitat és multidireccional perquè permet moure's en dues direccions: (i) grups de l'estat fallit que porten a terme activitats transfrontereres o fins i tot s'estableixen al país veí, i (ii) grups del país veí que se serveixen de l'estat fallit com a santuari des del qual portar a terme els seus atacs. Com que no són contrarestats i exerceixen el monopoli –il·legítim– de la violència, s'esvaeix la importància de les fronteres internacionals i el dret internacional, que en alguns estats postcolonials ja és un concepte dèbil, així com la possibilitat d'imposar-los sobre els grups armats. En la primera direcció del mecanisme causal, un grup armat que ja controli una part del territori tindrà incentius per estendre els seu àmbit d'acció a altres regions, sense respectar les fronteres internacionals. Les activitats transfrontereres i la desestabilització de països veïns poden ser beneficiosos per a l'objectiu d'un grup armat, sobretot quan aquest té propòsits lucratis, però també si només l'impel·leixen motius fonamentats en greuges. Si un grup armat és capaç d'expandir-se més enllà de les fronteres originals d'un estat, pot tenir accés a nous recursos, fer-se amb el control de més grups de població i estendre les seves xarxes informals de contactes i proveïdors. La fallida de l'estat, així com la falta de seguretat que comporta, obren una finestra d'oportunitat per a aquests tipus d'activitats transfrontereres. Tanmateix, per tal que la seva expansió tingui èxit, els grups necessiten connexions a l'altra banda de la frontera.

En l'altra direcció del mecanisme causal, la fallida de l'estat a l'altra banda de la frontera redueix el cost relatiu de mobilització d'un possible moviment insurgent. Com mostrà Salehyan (2007), per als grups rebels és extremament útil mantenir bases operatives a l'altra banda de la frontera del país, i disposar de santuaris incrementa les probabilitats d'èxit. L'estat contra el qual lluiten afrontaria uns costos més elevats si emprengués hostilitats més enllà de les seves fronteres, ja que entraria al territori d'un altre estat i violaria el dret internacional. El

fet que l'estat hoste es trobi enormement debilitat redueix els costos derivats d'establir-hi bases, de manera que fer-ho incrementarà la capacitat i la fortalesa del grup rebel i les bases li serviran de santuari fora de l'abast del govern contra el qual lluiten. Per tant, els estats fallits incrementen les perspectives de conflicte civil en els països veïns perquè eixamplen la capacitat dels grups armats de servir-se del seu territori i, a més, fan que exportin els seus propis grups armats, assedegats de recursos, xarxes i canals informals. La manca de seguretat és el que permet aquestes activitats transfrontereres dels grups armats, ja que els rebels no hauran d'enfrontar-se a cap força legítima que els freni. A més dels perills d'expansió de les activitats dels grups armats, el problema dels soldats desocupats pot incrementar la probabilitat que factors generadors de conflicte travessin la frontera. Molts combatents neixen i creixen en entorns de tipus bèl·lic, i la manca d'activitat –que implica la manca d'un salari i de possibilitats de saqueig– és un incentiu per desencadenar una guerra a la regió. La situació en què se solien trobar –vivint en camps de refugiats o mantenint bases dèbil o fins i tot nòmades en regions boscoses– incrementava els incentius per mobilitzar-se.

En resum, els problemes d'insurgència fomenten el conflicte al país veí quan els grups armats utilitzen l'estat fallit com a refugi, o bé quan els grups armats de l'estat fallit travessen la frontera per ampliar el seu poder, la seva influència i, de vegades, els seus ingressos.

3. METODOLOGIA I SELECCIÓ DE CASOS

Per portar a terme la recerca, s'ha optat per un enfocament qualitatiu per dues raons. En primer lloc, qualsevol recerca sobre la fallida de l'estat és problemàtica pel petit nombre de casos disponibles. Aquest problema, si es té en compte la disponibilitat de temps i recursos per a aquest article, fa descartar la possibilitat d'un estudi amb un gran nombre de casos. S'han portat a terme alguns estudis sobre aquest tema basats en un gran nombre de casos (N elevat), sent-ne els més

notables els de Howard (2008) i Iqbal i Starr (2008). Pel que fa el focus d'interès d'aquest article –la influència en els països veïns de la fallida de l'estat–, Iqbal i Starr (2008) ja van aconseguir els avantatges d'un estudi amb un N elevat; malgrat tot, els mancava les explicacions sistemàtiques sobre la causalitat que només els estudis amb un N reduït poden assolir (George i Bennett 2005). En segon lloc, els mecanismes causals descrits cuidadosament en el marc teòric només es poden analitzar mitjançant l'ús d'estudis intensius amb un N reduït (George i Bennett 2005). L'epistemologia subjacent a la recerca amb N elevat o N reduït segueix sent similar; no obstant això, la falta de recerca sistemàtica en aquest camp concret imposa a l'investigador la necessitat d'explorar mecanismes causals en lloc de tendències generals no causals –que, al seu torn, ja van ser identificades per Iqbal i Starr (2008). La manera més adequada d'analitzar aquests mecanismes des d'una perspectiva teòrica és un estudi amb un N reduït basat en un rastreig de processos (George i Bennett 2005).

Per a aquest article, s'han seleccionat dos estats fallits, Libèria i l'Afganistan. S'han dedicat grans corpus de literatura a identificar els estats fallits, sense que s'hagi assolit una classificació concreta i universal de què ho és o què no.⁵ A l'apartat teòric s'han establert els fonaments de la identificació d'un estat fallit. A més, tots els estudis sobre la fallida de l'estat han inclòs aquests dos casos com a exemples clars (vegeu Rotberg 2004, Howard 2008, Iqbal i Starr 2008). Tanmateix, tant Libèria com l'Afganistan tenen fronteres amb diversos països; per tant, és important seleccionar alguns dels països fronterers per crear un disseny d'investigació factible. Conseqüentment, se seleccionaran quatre casos per crear dos parells, un per a cada estat fallit. Aquesta estratègia potenciarà la capacitat explicativa de l'anàlisi de cada país i, alhora, incrementarà la fiabilitat d'aquesta comparació estructurada i centrada. D'aquesta manera, s'analitzarà la influència de la fallida de Libèria a Sierra Leone i Guinea, que seran els dos primers casos estudiats. Quant

5. Probablement, una de les classificacions més precises és la que elaborà el Fund for Peace. La classificació es basa en la puntuació de tots els països en diverses categories. Per obtenir més informació, vegeu http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=140 (última consulta, 6 de març de 2009)

a l'Afganistan, es mesuraran els efectes de la fallida al Pakistan i el Tadjikistan, que són els altres dos casos. La selecció dels quatre casos, com ja s'ha explicat, no és casual. En ambdós casos, Libèria-Sierra Leone i Afganistan-Pakistan, la influència d'un estat fallit en el país veí ha contribuït al conflicte o, com a mínim, ha estat una de les condicions necessàries pel conflicte. Es pot afirmar que el conflicte al Pakistan i Sierra Leone no hauria succeït sense la influència d'un estat fallit. En els altres dos casos, Libèria-Guinea i Afganistan-Tadjikistan, la influència dels estats fallits no sembla tan clara i no s'ha desencadenat cap conflicte relacionat amb la fallida de Libèria o de l'Afganistan, respectivament.⁶ L'elecció d'aquestes quatre parelles té l'objectiu de mesurar la fortalesa del marc teòric i d'incrementar la capacitat de generalització de la recerca.

4. LA FALLIDA DE LIBÈRIA I LA SEVA INFLUÈNCIA EN SIERRA LEONE I GUINEA

4.1 LIBÈRIA I SIERRA LEONE

La guerra civil de Sierra Leone es va iniciar al nord-oest de Libèria. El comandament original del FRU, Foday Sankoh, Abu Kanu i Rashid Mansaray, es van aprofitar dels vincles amb Charles Taylor, establerts gràcies a Líbia, per sembrar la llavor de la seva lluita a Libèria (Abdullah 2004).⁷ Al final de la dècada dels vuitanta, diversos futurs revolu-

6. És important destacar una particularitat del cas Afganistan-Tadjikistan. La guerra civil tadjika no va esclatar a conseqüència de la fallida afganesa, de manera que la variació en la variable dependent –conflicte al país veí a causa de la fallida del país– encara es troba a la mateixa categoria que Guinea. Aquesta qüestió s'explica més detalladament a l'apartat de l'Afganistan-Tadjikistan.
7. Charles Taylor i Foday Sankoh es trobaren a Ghana el 1987, però van reforçar la seva relació a Líbia el 1988, mentre rebien l'educació ideològica i militar oferida pel règim libi i la seva política exterior de la dècada dels vuitanta: estendre la revolució (Abdullah 2004). Molts cops i guerres succeïts a Àfrica durant les dècades dels vuitanta i noranta estaven relacionats amb Líbia (Gberie 2005, Ellis 1999).

cionaris s'uniren a la via panafricanista establerta per Moammar al-Gaddafi al seu *Llibre verd*, de manera que difongueren les ensenyances del llibre i viatjaren a Líbia per tal de rebre entrenament militar (Abdullah 2004, Gberie 2005). Al cap d'uns quants anys, durant la gira de Taylor per trobar suport per a la seva futura lluita, el futur comandant del FRU s'uní a l'aventura Liberiana.⁸ La nit de Nadal de 1989, les forces de Taylor creuaren la frontera Libèria-Costa d'Ivori i iniciaren la guerra civil que va fer que el país s'esfondrés definitivament. Com més s'esfondrava l'estat liberianès, amb quatre grups lluitant entre si el 1990, més punyents eren els efectes sobre Sierra Leone.⁹ L'FNPL portà a terme algunes incursions a Sierra Leone, però el març de 1991 el FRU irrompé a Sierra Leone amb un força de 100 homes per Bomaru, al districte Kailahun, des del territori de Libèria controlat per l'FNPL.¹⁰

El grup que entrà a Sierra Leone el març de 1991 es composava majoritàriament de combatents no provinents d'aquest país, tot i que el nucli del grup era format pel lideratge de Sankoh, Kanu i Mansaray (Nilsson 2008, Richards 1996).¹¹ Les forces restants eren formades per immigrant econòmics de Sierra Leone i soldats prestats per l'FNPL (Nilsson 2008). Tot i la composició del FRU durant el primer atac en territori de Sierra Leone, els orígens del grup armat es poden relacionar amb els moviments contraris al règim de Sierra Leone de les dècades dels setanta i els vuitanta. Aquests moviments eren influïts pel *Llibre verd* de Gaddafi i s'agrupaven en forma d'associacions d'estudiants, majoritàriament l'UPANAF (Abdullah 2004). Les organitzacions d'estudiants s'estaven preparant per una rebel·lió contra el règim neopatriarcal de Sierra Leone juntament amb sectors procedents del lum-

8. Charles Taylor viatjà a diversos països de l'Àfrica occidental per aconseguir suport per a la seva lluita, inclosa Sierra Leone (Abdullah 2004).

9. El 1990, quatre grups controlaven Libèria. L'FNPL de Taylor, l'FPIL de Johnson, les forces de l'ECOWAS i el que quedava de les FAL.

10. Aquesta afirmació és negada per Gleditsch *et al* (2008:485). Aquests autors sostenen que l'FNPL mai no va atacar Sierra Leone, sinó que utilitzava el FRU com a exèrcit substitut. Tanmateix, ja s'informa d'atacs des de Libèria a finals de 1990, abans de la "presentació" de l'FRU.

11. Hi ha una certa polèmica sobre la composició exacta de la força de 100 homes que entrà a Sierra Leone el 1991 i, sobretot, sobre els orígens socials dels immigrants de Sierra Leone que foren reclutats. Per a més informació, vegeu Richard (1996) i Abdullah (2004).

pen i les files de la delinqüència, però les enèrgiques mesures aplicades contra aquests grups el 1985 van conduir alguns futurs rebels a l'exili (Rashid 2004).¹² La repressió de 1985 també uní els grups lumpen amb els estudiants. Aquesta unió no va introduir la joventut lumpen a les educades files dels sindicats d'estudiants, però els va permetre impregnar-se del missatge revolucionari que seria promogut pel FRU alguns anys després (Rashid 2004).¹³ A més d'això, els líders del moviment abandonaren el país, radicalitzaren el missatge i buscaren refugis des dels quals portar a terme la seva revolució, i van trobar una ajuda en la fallida liberiana.

A mesura que la lluita es consolidà al territori de Sierra Leone durant els primers mesos de l'enfrontament, les files del FRU esdevenien més i més originàries d'aquest país, però el vincle amb Libèria no s'havia trencat. Gradualment, la composició del FRU reproduïa la dels moviments antigovernamentals originals, ja que combinava membres provinents del lumpen i membres dels sectors educats. Amb el pas del temps, les files lumpen de l'ESL també s'uniren al FRU com a "sobels"¹⁴ (Nilsson 2008). El FRU esdevingué encara més sierraleonès quan Charles Taylor decidí retirar part de les seves tropes de Sierra Leone per contraatacar l'United Liberation Movement of Liberia for Democracy (ULIMO, Movimen Unificat d'Alliberament de Libèria per la Democràcia) (Nilsson 2008). Aquesta decisió esgotà temporalment els subministres liberians i el FRU sobrevisqué únicament pel desig de mantenir el conflicte, que el govern de Freetown expressà mitjançant el subministrament d'armes al FRU mentre hi lluitaven en contra (Nilsson 2008).

Malgrat tot, la relació del FRU amb Libèria i la utilització de la seva fallida no es limità als primers mesos de la conflagració. La lluita del FRU patí molts alts i baixos, de diferent abast, entre 1991 i 2002, però

12. Els desordres de 1985 van ser el punt àlgid de diversos anys de lluita dels moviments panafricanistes d'esquerres contra el règim de Siaka Stevens.

13. És important destacar que el principal sindicat d'estudiants, la UPANAF, va refusar l'any 1987 la crida de reclutament feta pel futur FRU.

14. Nota del traductor. *Sobels* és un terme que neix de la unió de *soldier* (soldat) i *rebel* (rebel). Designa els membres de l'exèrcit regular que passaven a lluitar al bàndol rebel (i, en ocasions, viceversa).

l'ús que feia del caos liberianà en benefici propi es mantingué estable. Tot i que el FRU era mal equipat i la major part de les seves files foren segrestades, la seva lluita era possible gràcies al suport econòmic i logístic ancorat a Libèria. Els soldats del FRU eren entrenats a Libèria sota la supervisió del FNPL (UN 2000). Aquest país també exercia de refugi pels familiars dels membres del FRU i, fins i tot, s'utilitzaren hospitals de Libèria per curar ferides de guerra (UN 2000). La principal línia de subministrament d'armes i equipament de guerra provenia de Libèria.¹⁵ Un grup d'experts descrigué els vincles entre Libèria i el FRU com "inequívocs i aclaparadors" pel que fa el tràfic d'armes (UN 2000:8). La laxitud de la legislació aèria liberiana i l'estat de quasi-caiguda de l'estat liberianà entre 1989 i 2002 van permetre un dens trànsit aeri a la regió, que majoritàriament s'utilitzà per sostenir la lluita del FRU (UN 2000).¹⁶ No obstant això, l'ús de Libèria pel FRU abasta tots els nivells, des de l'ús del seu incontrolat aparell estatal fins l'obtenció d'accés a armes o els atacs i les retirades terrestres a través de la frontera.

Tot i que la relació entre la insurgència de Sierra Leone i Libèria és indubtable, cal clarificar-la des de l'altra banda de la frontera: des de Libèria. Durant els primers mesos i anys de lluita, l'FNPL afrontà la ferotge oposició de diferents grups, com l'ULIMO i les tropes de l'ECO-WAS. Aquests dos grups gaudien del suport del govern de Freetown; per tant, l'FNPL tenia interès a desestabilitzar Sierra Leone per tal de posar fi a l'ajuda a aquests grups. A més, la desestabilització de la ja dèbil frontera entre els països permetria a l'FNPL accedir als camps de diamants (Bøås 2001). Tot i que en essència era de Sierra Leone, el primer grup del FRU que entrà en aquest país era principalment un derivat de l'FNPL que buscava recursos i causar desestabilització i conflicte a Freetown (Bøås 2001). L'evolució posterior del FRU explicada anteriorment mostra clarament el caràcter sierraleonès del FRU.

15. Sierra Leone va patir un embargament d'armes durant la seva guerra civil que va ser hàbilment esquivat per diversos comerciants d'armes i, fins i tot, països (UN 2000).

16. Hi ha noms infames del negoci del tràfic d'armes relacionats amb el conflicte de Sierra Leone, com Talal El-Ndine i Victor Bout. Per a més informació, vegeu UN (2000).

4.2 LIBÈRIA I GUINEA

El govern guineà ha estat profundament implicat en la fallida de Libèria, col·laborant amb tropes i proporcionant recursos i suport diplomàtic a diferents grups –des del govern a Doe als LURD, però especialment els darrers (HRW 2005, ICG 2005). Durant el conflicte liberianès, al principi el govern de Conté donà suport als grups armats que lluitaven contra Charles Taylor. Després que el líder de l'FNPL fos elegit, Guinea oferí el seu suport, en forma d'armament, santuaris i suport logístic, als LURD (ICG 2005, HRW 2005). El suport als adversaris de Taylor generà a Libèria enemistat envers el règim de Conté, especialment entre els aliats de Taylor. El punt àlgid d'aquesta confrontació s'assolí amb els atacs contra Guinea de 2000 i 2001. Els grups que executaren aquests atacs disposaven del suport de Charles Taylor i també del FRU, que era íntimament connectat amb Taylor o, com alguna gent podria argumentar, controlat per ell (ICG 2004, UCDP 2009). Tot i que la RFDG es va fer responsable dels atacs, la presència de combatents liberians i de soldats regionals entrenats i armats per Libèria revelava el vincle entre, d'una banda, l'enemistat entre Taylor i Conté, i, de l'altra, l'atac (HRW 2005, ICG 2005). Tanmateix, els atacs no van escalar més enllà i fàcilment es podrien considerar part de la guerra de Libèria.

El vincle més clar entre Guinea i Libèria es posa de manifest en el suport de Guinea als LURD (HRW 2002). Les bases dels LURD eren establertes a Guinea, tot i que el seu govern ho negués. El suport es va fer més evident després dels atacs de 2000 i 2001 (ICG 2005). Després de l'Acord de Pau Global de Libèria, Guinea es trobà diversos problemes relacionats amb el seu suport a faccions militars, els quals posaven en perill la seguretat i estabilitat del país mateix (ICG 2005). Diversos grups romangueren actius a Libèria, amb l'esperança d'enderrocar Conté, a més de reclutar-ne partidaris. Diversos informes (HRW 2005, ICG 2005) sostenien que alguns grups estaven reclutant antics soldats regionals a Libèria per formar un grup armat capaç de lluitar contra el règim de Conté. Fins ara no hi ha hagut atacs, i la nova situació política a Guinea genera un escenari nou i desconegut per a aquest grup. A més, ICG (2005) assenyala el risc que antics soldats dels LURD, tant liberi-

ans com guineans, tornin a Guinea. Aquests soldats, després del final del conflicte de Libèria, retornaren a la regió selvàtica de Guinea –a la frontera amb Libèria– però s’hi van mantenir inactius i, quelcom de més rellevant, encara no han estat desmobilitzats.¹⁷

Tot i el que s’ha descrit fins ara, els guineans no emprengueren relacions informals amb la Libèria fallida. La major part dels vincles entre Guinea i Libèria relacionats amb qualsevol tipus d’insurgència s’establiren per canals formals, majoritàriament mitjançant el govern guineà. Els dos grups patrocinats pel govern de Guinea –l’ULIMO i els LURD– no es van crear per vies informals, sinó que el principal actiu en va ser el suport oficial.

4.3 ANÀLISI DEL PAÍS: LES IMPLICACIONS DE LA FALLIDA DE LIBÈRIA PER ALS SEUS VEÏNS

Després de la fallida de Libèria, per què el conflicte esclatà a Sierra Leone però no a Guinea? En teoria, els dos països tenien règims autoritaris i l’esfondrament de Libèria creava grans oportunitats per un esclat a plena potència del conflicte, però aquest no va ser el resultat. Cal buscar-ne la raó en la diferència en la informalitat de les relacions entre els dos països.

A Sierra Leone, la insurgència estava vinculada informalment amb el buit de poder de Libèria. La creació del FRU fou possible perquè cap autoritat era capaç d’imposar la llei a aquest país. La situació de Libèria pel que fa la seguretat, combinada amb les xarxes informals creades entre la insurgència de Sierra Leone i la insurgència liberiana, donà lloc al FRU. Les files del FRU es composaven d’immigrants sierraleonesos a Libèria i de la joventut lumpen de Sierra Leone, quelcom que reproduïa els moviments d’oposició al govern de les dècades dels setanta i els vuitanta. En el cas de Guinea, els grups armats implicats en la fallida de Li-

17. La regió selvàtica probablement allotja diversos grups armats que hi ha buscat un santuari fora de l’abast d’altres exèrcits o del govern. Majoritàriament aquests grups són formats per combatents de la guerra de Libèria en retirada. Aquests grups s’han unit constantment a altres grups armats o han actuat independentment. No obstant això, és extremament difícil avaluar-ne la importància, el nombre de soldats o la força.

bèria eren controlats majoritàriament pel govern. L'ULIMO i els LURD foren presumptament formats i finançats pel govern guineà amb la intenció de participar en el conflicte de Libèria. Aquests grups es desenvoluparen per canals formals i, per tant, el govern guineà els controlava amb facilitat. El fet que tant l'ULIMO com els LURD fossin controlats pel govern guineà evità cap mena d'extensió de la lluita d'aquests grups a l'interior de Guinea. Un cop el govern d'aquest país havia perdut interès en Libèria, la falta de xarxes informals i l'esgotament dels recursos procedents d'aquest govern condemnà els LURD a l'extinció. Tanmateix, el FRU fou capaç de mantenir-se en lluita gràcies a les seves connexions informals amb Libèria. La diferència entre les relacions informals dels FRU amb Libèria i les relacions formals de l'ULIMA i els LURD amb el mateix país també es posen de manifest en els processos d'adquisició d'armament. El FRU gaudia d'una relació informal sinèrgica amb Charles Taylor, que permetia un flux constant d'armes en totes dues direccions, però sobretot des de Taylor envers el FRU. A més, les forces del FRU van poder establir una forts vincles informals amb Libèria i utilitzar el caos al país per entrenar-se, amagar-se i reagrupar les tropes.

5. LA FALLIDA DE L'AFGANISTAN I LA SEVA INFLUÈNCIA EN EL PAKISTAN I EL TADJIKISTAN

5.1 L'AFGANISTAN I EL PAKISTAN

La relació entre l'Afganistan i el Pakistan sempre ha estat turbulenta. Des que el Pakistan assolí la independència el 1947, l'Afganistan ha constituït la *profunditat* estratègica que li mancava al Pakistan (Hussain 2005).¹⁸ Durant la invasió soviètica de l'Afganistan, el Pakistan

18. Els dirigents pakistanesos arribaren a la conclusió que era perillós no tenir una bona relació amb l'Afganistan. La raó geoestratègica es trobava en la manca de "profunditat estratègica" o capacitat de retirada en cas d'una invasió índia per l'est. Per a més informació sobre les motivacions i els interessos del Pakistan durant la invasió pakistanesa, vegeu Hussain (2005).

finança, armà i ajudà els moviments insurgents o *mujahedeen* per combatre el règim prosoviètic de Kabul. Milers de combatents, tant afganesos com pakistanesos reberen entrenament en àrees tribals del nord-oest del Pakistan (Hussain 2005). Després de la retirada de l'exèrcit soviètic i l'esfondrament total de l'Afganistan, el Pakistan mantingué el seu interès en aquest país i donà suport al grup Hezb-e Islami contra altres milícies que lluitaven pel poder. El suport pakistanès passà a un altre grup originat dins el territori d'aquest país, els talibans. Els talibans entraren a Kabul el 1996 amb el suport del Pakistan i de molts ciutadans pakistanesos en les seves files (Hussain 2005). Amb la invasió de l'Afganistan liderada pels Estats Units i el Regne Unit, el suport del Pakistan va tornar a canviar de destinatari, que aquest cop va passar a trobar-se en l'exèrcit estatunidenc i britànic. Tanmateix, el nexa entre els talibans i els seus partidaris a les àrees tribals del Pakistan no va seguir la nova política d'Islamabad (Hussain 2005). Els talibans utilitzaven les àrees tribals per a les retirades, desafiant l'autoritat del govern pakistanès.

Des de llavors, els talibans s'han convertit al Pakistan en una força poderosa, tant en termes militars com quant al suport que obtenen, i han assolit el control de diverses regions de les àrees tribals. El govern, incapaç de frenar la insurgència i el poder creixent dels talibans, hi ha emprès diverses negociacions alhora que hi llançava operacions militars ferotges en contra. Quan s'ha escrit aquest article, el conflicte romanía irresolt. Actualment, els talibans controlen diverses regions, especialment al Warizistan, i han estat capaços d'imposar la llei de la *sharia* en un nombre considerable de regions.

La relació entre els grups armats i les insurgències a l'Afganistan i el Pakistan durant els darrers 40 anys es troba profundament arrelada en xarxes de col·laboració i ideologies comunes (Hussain 2005). Des de l'esfondrament de l'Afganistan el 1989, hi ha hagut activitats transfrontereres entre l'Afganistan i el Pakistan gairebé diàriament. No obstant això, els grups armats ja empenien activitats transfrontereres durant la invasió soviètica de l'Afganistan (Hussain 2005). Les consideracions de caràcter geoestratègic i religiós dels líders pakistanesos desembocaren en una estreta col·laboració entre els grups antisoviè-

tics i l'Estat pakistanès (Hussain 2005). Els orígens de la *jihād* afganesa entre 1979 i 1992 es troben al Pakistan, com relatava a l'època l'ambaixador soviètic a l'Afganistan (Hussain 2005).¹⁹ Aquests grups rebien la protecció i, de vegades, l'ajuda de l'exèrcit pakistanès amb la finalitat d'evitar la conquesta comunista de l'Afganistan, entre altres raons (Hussain 2005). Peshawar, la capital de la Província Frontera del Nord-Oest del Pakistan (PFNO), esdevingué el centre operatiu de la insurgència islàmica afganesa (Hussain 2005).

La retirada de la Unió Soviètica i l'esfondrament de l'Afganistan no van reduir la implicació del Pakistan en l'entorn afganès. Durant la ferotge pugna pel poder, el Pakistan mantingué clarament el suport a la lluita de Hezb-e Islami contra la milícia d'Ahmad Shah Masoud, el Front Islàmic Unit per la Salvació de l'Afganistan (FIUSA) (Hussain 2005). Una relativa pèrdua d'influència sobre els esdeveniments de l'Afganistan va forçar el Pakistan a redirigir el seu suport envers un grup paixtu nascut a les madrasses de l'Àrea Tribal d'Administració Federal (AFAT), els talibans (Hussain 2005).²⁰ Aquest grup s'aproprià del poder durant l'esfondrament de l'Afganistan el 1996, però fou enderrocats pel FIUSA a finals de 2001; malgrat tot, la relació entre els talibans i el Pakistan no acabà aquí.

Els talibans gaudien del suport internacional del Pakistan, però l'estat de caos de l'Afganistan fomentà l'increment de les relacions informals entre els talibans i els seus correligionaris al Pakistan, els paixtuns. Especialment, van trobar suport a l'AFAT, sense coneixement de les autoritats pakistaneses (ICG 2006). El FIUSA expulsà els talibans del poder amb el suport d'una coalició internacional liderada per estatunidencs i britànics. Això agreujà el caos a l'Afganistan i va empènyer alguns dels talibans cap als seus orígens, l'AFAT i la PFNO al Pakistan

19. Alexandre Puzanov, ambaixador soviètic a l'Afganistan el 1978, informà de "la propaganda, l'enviament aeri d'armes i els grups de distracció que [s'estaven] preparant al Pakistan per enderrocar el règim del PDPA [N. Del t. Partit Democràtic del Poble de l'Afganistan]" (citada a Hussain 2005:102)

20. L'ATAF i la PFNO són àrees tribals del Pakistan, a la zona fronterera amb l'Afganistan. Aquests territoris gaudeixen d'un estatus especial i no es regeixen per la legislació provincial o federal (Gunaratna i Nielsen 2008). A més, al sud, Baluchistan també limita amb l'Afganistan.

(Hussain 2005). A més, l'enderrocament dels talibans del poder tingué un altre efecte sobre el Pakistan. El govern pakistanès s'uní al bàndol de les forces antitalibans, per evitar la fúria militar d'un govern estatunidenc ferit, i s'implicà, tot i que a vegades només verbalment, en la lluita contra els talibans (Sinno 2008).²¹

És clar comprendre l'objectiu dels talibans i dels grups que hi són relacionats. Les seves idees ultraortodoxes van més enllà dels límits establerts i tenen com a camp d'acció tot el món musulmà (Kepel 2002, Rashid 2002). D'acord amb el que declaren, les seves intencions es troben a un nivell més espiritual (Kepel 2002). Les principals fites de la seva ideologia són la imposició de la llei de la *sharia* i crear una societat de normativa islàmica que visqui d'acord amb les normes de l'Alcorà. Tanmateix, com assenyalarem més endavant, el fet que es tractés d'un grup majoritàriament paixtu també creava tensions ètniques (Hussain 2005). El més probable és que pretenguin controlar totes les regions paixtunes i que hi vulguin imposar els seus punts de vista religiosos radicals (Hussain 2005, ICG 2006, Kepel 2002). La seva preparació juntament amb grups pakistanesos i la creació d'un actor homogeni en alguns aspectes apunta a aquest objectiu (ICG 2009b).

Els combatents talibans que entraren al Pakistan el 2001 i el 2002 eren majoritàriament paixtuns, tot i que entre els que van creuar la porosa frontera també hi havia tropes aràbigues i de l'Àsia central (Gunaratna i Nielsen 2008). La participació de ciutadans pakistanesos i, amb més rellevància, la implicació creixent de grups d'origen pakistanès han modificat substancialment les perspectives i els objectius dels talibans. Diversos grups pakistanesos, relacionats en matèria religiosa amb l'ultraortodox Islam Deobandi pregonat pels talibans, han aprofitat l'increment de militats a l'AFAT i la PFNO per incrementar la força de la seva lluita (ICG 2009b). Avui, tots aquests grups s'han fusionat i representen un actor relativament homogeni amb interessos a

21. Els EUA, després dels atacs de l'onze de setembre de 2001, emprengueren una "guerra contra el terror"; el seu primer objectiu era el govern afganès i la xarxa terrorista Al-Qaida. El Pakistan, temerós de la reacció dels EUA, portà a terme un gir radical de les seves polítiques, oferí el seu suport a la "guerra contra el terror" i se'n convertí en un dels principals defensors.

ambdues bandes de la frontera. El març de 2009, els grups talibans del Pakistan operaven als dos costats de la frontera i incloïen diverses nacionalitats, tot i que eren predominantment paixtuns (ICG 2009).²²

L'enderrocament dels talibans ha tingut un efecte molt intens al Pakistan, ja que ha enfortit l'AFAT i la PFNO (ICG 2006, 2009b). Expulsar-los del poder va portar alguns membres dels talibans i d'Al-Qaida al Pakistan per buscar refugi (ICG 2006).²³ Els talibans es van barrejar amb la població local d'aquests àrees tribals i rebien refugi i suport de diverses milícies locals i líders tribals (ICG 2006). Els líders talibans se serviren de les seves connexions i xarxes a l'AFAT i la PFNO per guanyar poder a les províncies. La xarxa de madrasses i grups militants juvenils es van utilitzar per reclutar joves exclosos per lluitar contra els soviètics quan aquests envaïren l'Afganistan (Hussain 2005). Els talibans empraven aquestes xarxes per imposar el seu poder en algunes províncies de l'AFAT i la PFNO (ICG 2009b). El consentiment dels líders tribals locals (*maliks*) és difícil de constatar.²⁴ Les dades assenyalen una col·laboració estreta entre els *maliks* i els talibans (ICG 2006). Tanmateix, aquests líders tribals locals reberen una gran quantitat de diners pels seus serveis (ICG 2006). A més, en els últims temps, els combatents talibans han mort alguns *maliks*, l'autoritat dels quals ha decrescut gradualment a mesura que els talibans guanyaven força (ICG 2006, 2009b).

El juny de 2002, menys d'un any després de l'enderrocament dels talibans, la intel·ligència pakistanesa (Intel·ligència Inter-Serveis, ISI) ja havia recollit informació sobre les activitats dels combatents tali-

22. És possible identificar uzbeks, àrabs, musulmans europeus i asiàtics orientals entre els combatents estrangers (ICG 2006, 2009b)

23. El tractament i la categorització dels talibans com a grup terrorista fa difícil saber per on passa la línia que separa Al-Qaida dels talibans, si és que n'hi ha cap; consegüentment, aquest article tractarà els dos grups com una sola unitat d'anàlisi. L'estret vincle creat entre els dos grups abans i després de l'enderrocament permet la homogeneïtzació de les seves activitats. ICG (2009b) arriba a la conclusió que un grup anomenat Tehrik-i-Taliban Pakistan ha estat coordinant, en termes generals, totes les activitats de tots els grups d'orientació talibana a l'ATAF i la PFNO des de 2007.

24. El sistema de *maliks* s'heretà del mandat colonial britànic. Els britànics crearen un càrrec especial a les zones tribals per forjar unes elits afins. Els *maliks* reben diners de l'estat i mantenen un estatus de poder en el procés diari de presa de decisions de les comunitats (ICG 2006)

bans en territori pakistanès i movia tropes cap a l'AFAT per tal de frenar les activitats d'aquests grups (ICG 2006). Els talibans del Pakistan s'han mantingut actius des de llavors i han estès la guerra de l'Afganistan fins l'interior del Pakistan, de manera que han compromès les forces armades pakistaneses en la lluita. Les intencions i el radi d'acció dels talibans han estat decisius per a la seva relació amb el govern pakistanès. Com a part de la «guerra contra el terror», l'exèrcit pakistanès es desplaçà a l'AFAT i la PFNO per caçar els líders dels talibans i Al-Qaida al seu territori (ICG 2006). No obstant això, el temps ha demostrat que aquests líders i combatents no constituïen només una presència temporal al Pakistan.

L'autoritat *de facto* dels grups talibans a l'AFAT i la PFNO, actualment sota el comandament relativament unificat de Baitullah Mehsud i els Tehrik-i-Taliban al Pakistan, ha estat posat en dubte per l'exèrcit pakistanès, fet que ha desencadenat un llarg conflicte arreu de la regió.²⁵ Hi ha dues raons que expliquen la implicació de l'exèrcit pakistanès en la lluita contra els talibans. D'una banda, Islamabad s'adonà que estava perdent el seu feble control sobre l'AFAT i la PFNO, amb la conseqüència que les àrees que no dominava eren utilitzades per altres grups, especialment al Punjab i el Kashmir (ICG 2009b). D'altra banda, l'increment de la pressió dels EUA sobre el govern pakistanès accelerà la intervenció militar i no deixava cap possibilitat per a solucions polítiques preliminars (ICG 2009b). Durant els últims anys, la guerra entre els talibans i l'exèrcit pakistanès, ajudat a vegades per atacs aeris de l'OTAN, s'ha desenvolupat com a conflicte a gran escala i segueix irresolta (ICG 2009, UCDP 2009c).

Val la pena assenyalar que els talibans de l'Afganistan i els talibans del Pakistan són, en teoria, dos organitzacions separades amb dos líders diferents (Acharya *et al* 2009). Ambdós moviments consideren que són peces d'un mecanisme més gran, els talibans, i col·laboren en alguns contextos. Els objectius són els mateixos i els dos grups treballen junts a l'Afganistan. Tanmateix, els talibans del Pakistan també

25. L'autoritat de Mehsud és qüestionable, ja que des de 2007 hi ha hagut diverses confrontacions entre diferents grups que són sota la seva influència (ICG 2009b).

tenen la seva agenda pròpia amb objectius fora de l'Afganistan, l'AFAT i la regió de la PFNO (Acharya *et al* 2009). És impossible establir una línia divisòria entre els grups, sobretot per la seva identitat paixtuna comuna i pels segles d'activitats transfrontereres entre l'Afganistan i el Pakistan. Com a màxim, és possible distingir les operacions de resistència contra l'ISAF-OTAN de les dirigides a objectius exclusivament pakistanesos.

5.2 L'AFGANISTAN I EL TADJIKISTAN

Abans d'embarcar-nos en una anàlisi sobre la relació entre l'Afganistan i el Tadjikistan, és important aportar llum sobre la guerra civil que ocorregué al Tadjikistan entre 1992 i 1997 i el paper que hi tingué Afganistan. El 1992, Afganistan ja era un estat fallit, mentre que el Tadjikistan era una república de creació recent després de la caiguda de la Unió Soviètica (Jonson 2006). Durant el govern de Gorbtxov, el Tadjikistan obtingué diversos drets en el marc de la Unió Soviètica i, certament, creà una identitat nacional (Jonson 2006). La guerra civil esdevinguda durant els primers anys de la independència fou una conseqüència directa del buit de poder causat per l'esfondrament de la Unió Soviètica. No obstant això, el factor afganès influí en la duració del conflicte i alguns autors sostenen que també va formar-ne part dels motius, però no en la creació o escalada (ICG 2001, 2009c, Jonson 2006: 40-43, Rashid 2002). Les raons que hi havia al darrere de la guerra civil del Tadjikistan, d'acord amb ICG (2001), Jonson (2006) i Rashid (2002), eren locals, i la fallida de l'Afganistan no va influir en l'esclat del conflicte. Si s'empra una lògica contrafactual, el conflicte del Tadjikistan s'hauria desencadenat fins i tot sense l'esfondrament de l'Afganistan uns quants anys abans. Per tant, per evitar malentesos i una anàlisi esbiaixada d'un país quan ja és immers en un conflicte, l'anàlisi del Tadjikistan prendrà l'any 1997 com a punt de partida, l'últim any de la guerra civil. A més, l'objectiu final d'aquest article és contribuir a descobrir els efectes de la fallida estatal en l'esclat de guerres civils als països veïns; per tant, l'estudi de la guerra civil tadjika resta fora de l'atenció d'aquesta recerca.

Des del final de la guerra civil, el Tadjikistan s'ha vist immers en una situació inestable. El sistema polític, comandat pel president Emomali Rakhmon, s'ha anat degradant i tornant més corrupte, de manera que ha incrementat el nivell de pobresa del país, que ja era greu (ICG 2009c). Han sorgit tensions ètniques arreu del país, però no s'han aplicat polítiques per frenar-les (ICG 2009c). La violenta guerra civil i la mala gestió del govern de Kakhmon han destruït les escasses infraestructures que els soviètics van deixar enrere (ICG 2009c). Actualment, la majoria del país pateix apagades elèctriques al llarg de la major part de l'hivern i la geografia muntanyosa del Tadjikistan incrementa l'aïllament d'algunes regions (ICG 2009c). A conseqüència de la situació inestable del país, milers de joves tadjiks han emigrat com a temporers als països rics del seu entorn. Malgrat tot, l'actual crisi econòmica redueix la disponibilitat de feina a l'estranger, de manera que es redueixen les remeses que en procedien i que mantenien un percentatge considerable de la població tadjika (ICG 2009c).

Durant els anys de control del govern de Kabul per elements tadjiks, el govern l'oposició antigovernamental del Tadjikistan buscava refugi a Afganistan (Jonson 2006). L'expulsió del govern tadjik pels talibans el 1996 representava, irònicament, que caldria un major esforç de la comunitat internacional per posar fi a la guerra civil del Tadjikistan (Jonson 2006, Rashid 2002). L'amenaça dels talibans s'incrementà poc després de la signatura de l'Acord de Pau Global el juny de 1997 (Rashid 2002). El FIUSA de Masood rebia un major suport del Tadjikistan i altres països després que els talibans entressin a àrees tadjikes de l'Afganistan. En algun moment de 2000, les forces talibanes van arribar a establir contacte visual amb les tropes russes que protegien la frontera entre l'Afganistan i el Tadjikistan (Rashid 2002).²⁶ En aquells temps, el Tadjikistan s'utilitzava com a principal via d'entrada dels subministraments dirigits al FIUSA de Masood, al qual el govern tadjik ofería el seu ple suport (Jonson 2006). Amb la intervenció de

26. Rússia desplega tropes a la frontera afganotadjika l'any 1993, d'acord amb un acord bilateral. Tanmateix, el desplegament ha estat molt polèmic a ambdues bandes de la frontera i les intencions de Rússia encara no són clares. Per a més informació, vegeu Jonson (2006) i Rashid (2002).

les tropes encapçalades pels EUA i el Regne Unit a Afganistan després dels atacs contra Nova York i Washington el setembre de 2001, les perspectives del FIUSA –rebatejat com Aliança del Nord– canviaren dràsticament, alhora que la percepció de l’amença talibana des de la perspectiva del govern tadjik.

La ràpida victòria de l’Aliança del Nord, amb el suport decisiu de les forces internacionals encapçalades pels EUA i el Regne Unit, representà un descans per al govern tadjik. Els talibans abandonaren Kabul i es retiraren envers l’est i el sud del país, lluny del Tadjikistan. Amb l’establiment d’un nou govern amb representació tadjika, la situació millorà parcialment i els talibans deixaren de ser una amenaça per a la seguretat del Tadjikistan (Jonson 2006). La situació s’ha agreujat amb el pas dels anys i el Tadjikistan no ha estat capaç de representar el paper d’”intermediari” com pretenien Rússia i els EUA (Jonson 2006). La frontera afganotadjika roman porosa i no vigilada, i l’Afganistan resta inestable. Tanmateix, la identitat nacional tadjika segueix sent més forta que qualsevol tipus de suport a l’Islam ortodox dels talibans. Conseqüentment, cap grup antigovernamental ha creat xarxes informals. En termes senzills, els tadjiks van guanyar la guerra afganesa contra els talibans i, fins ara, cap grup no ha pretès el suport dels talibans ni s’ha aprofitat de la situació de la seguretat a Afganistan per iniciar un conflicte al Tadjikistan. A més, la regió nord de l’Afganistan segueix sent lleugerament més estable que la resta del país, la qual cosa complica que un grup armat busqui refugi i estableixi xarxes informals a la zona. A tall d’exemple, el grup militant més islamista durant la guerra civil del Tadjikistan, el Partit de la Renaixença Islàmica (PRI), que compartia amb els talibans la mateixa interpretació ortodoxa de l’Islam, donà suport al FIUSA durant el conflicte afganès (Rashid 2002). Per tant, fins ara és inimaginable que un grup islàmic busqui el suport dels talibans per lluitar contra el govern del Tadjikistan.

No obstant això, el Tadjikistan encara ha d’afrontar una altra amenaça vinculada directament amb Afganistan, com el Moviment Islàmic d’Uzbekistan (MIU) i el Hizb ut-Tahrir al-Islami (Partit Islàmic d’Alliberament, HT). Aquests dos grups, considerats grups terroristes per diverses organitzacions, mantenen un vincle directe amb els tali-

bans i tenen un àmbit d'acció pancentasiàtic (que abasta tota l'Àsia central), que òbviament inclou el Tadjikistan (Rashid 2002). L'amenaça del MIU, el grup més actiu de la regió, es veu agreujada per les tensions entre el Tadjikistan, d'una banda, i Uzbekistan i Kirguizistan, de l'altra. Tanmateix, es diu que el MIU té la base operativa en territori afganès i que gaudeix del suport i l'ajuda dels talibans (Cornell 2005). De fet, formalment el MIU es fundà a Afganistan (Cornell 2005). A més d'utilitzar el territori afganès, es creu que el MIU té bases a l'àrea tadjika de la vall de Ferghana (ICG 2002). La posició del MIU a Afganistan es va debilitar inicialment durant els primers anys posteriors a l'enderrocament dels talibans; no obstant això, el ressorgiment dels talibans ha permès que el MIU recuperi un santuari pel seu comandament central. El suport a el MIU al Tadjikistan roman baix, d'acord amb l'ICG (2002), però la seva agenda pancentreasiàtica i la creixent fortalesa dels talibans a l'Afganistan i el Pakistan representen una amenaça per l'estabilitat del Tadjikistan. A més, la possible presència futura de bases estatunidenques al Tadjikistan podria posar encara més en perill la feble estabilitat del país (ICG 2009c). La presència i els interessos del MIU al Tadjikistan són poc clars i, alhora, la falta de control del govern tadjik de la vall de Ferghana agreuja la manca d'informació relativa a la presència al país del MIU.

5.3 ANÀLISI DEL PAÍS: LES IMPLICACIONS DE LA FALLIDA DE L'AFGANISTAN PER ALS SEUS VEÏNS

La fallida de l'Afganistan sembla el factor impulsor del conflicte al Pakistan; a més, es podria afirmar que aquest conflicte no s'hauria desencadenat sense l'esfondrament de l'Afganistan. Tanmateix, si tenim en compte les particularitats del cas tadjik, la fallida de l'Afganistan aparentment no va contribuir a generar conflicte en un país altament inestable com el Tadjikistan. Quines raons expliquen la diferència en els resultats? D'acord amb la lògica exposada anteriorment, el Pakistan ha creat a l'Afganistan potents xarxes informals que s'aprofiten de la manca de seguretat, representació i riquesa per tirar endavant la seva pròpia lluita. En el cas del Tadjikistan, no hi ha hagut presència

d'aquestes xarxes informals i la major part de les relacions entre tadjiks i afganesos s'han desenvolupat per xarxes formals, fins i tot durant els anys dels talibans.

L'èxit de la insurgència al Pakistan es troba clarament relacionat amb la creació de xarxes informals entre el Pakistan i l'Afganistan. Aquestes xarxes són establertes majoritàriament a la frontera porosa entre els dos països –més concretament, al llarg de la frontera entre l'AFAT, la PFNO i l'Afganistan. Al Pakistan hi ha hagut insurgència en les dues direccions. Els grups afganesos, especialment els talibans i Al-Qaida, cercaren refugi al Pakistan a causa de l'establiment de xarxes informals durant la guerra contra la presència soviètica a Afganistan. Aquestes xarxes s'han enfrontat a l'autoritat pakistanesa a l'AFAT i la PFNO, un fet que ha els ha valgut un ferotge conflicte amb el Pakistan. Cal afegir-hi que alguns grups pakistanesos han utilitzat les xarxes informals per portar a terme la seva lluita contra el govern pakistanès. La falta d'autoritat a l'Afganistan ha permès a ambdós grups adquirir els recursos i els greuges necessaris per a l'esclat del conflicte al Pakistan. En el cas del Tadjikistan, emperò, les xarxes s'han canalitzat mitjançant el suport del govern tadjik al FIUSA i a l'Aliança del Nord. Després de la fallida de l'Afganistan, aquest grup i la relació que manté amb el govern tadjik han evitat que hi hagi cap incentiu per desafiar l'autoritat estatal al Tadjikistan. Aquest comportament s'ha posat de manifest tant durant els anys dels talibans com després que fossin enderrocats. Tanmateix, en el cas pakistanès, aquests grups no depenien del govern del Pakistan, de manera que haurien tingut capacitat per actuar amb independència i, per tant, enfrontar-se a l'autoritat pakistanesa quan els calia.

6. ANÀLISI: VALORACIÓ DE LES IMPLICACIONS DE LA FALLIDA DE L'ESTAT EN ELS PAÏSOS VEINS

Pels quatre casos analitzats en aquest article, la creació d'un moviment insurgent mitjançant xarxes informals entre un estat fallit i un dels seus països veïns sembla clau perquè esclati la guerra. Com asse-

nyalava el marc teòric, la creació de xarxes informals aprofitant-se de la manca de seguretat en un estat fallit ofereix una oportunitat als grups armats d'ambdues bandes de la frontera. La utilització d'aquesta oportunitat crearà mecanismes generadors de conflicte al país veí. L'esclat de la guerra al Pakistan és conseqüència, principalment, de la creació de xarxes informals entre la insurgència de l'Afganistan i els grups del Pakistan, en què es poden observar les dues direccions del mecanisme. D'una banda, els grups de l'estat fallit creuen la frontera i entren als països veïns, de manera que s'incrementen les probabilitats de l'esclat d'un conflicte. Els grups afganesos es van poder establir al Pakistan gràcies a l'existència de xarxes informals, que permeteren que els grups afganesos es refugiessin i s'amaguessin entre la població. La protecció i l'ajuda que els proporcionaven aquestes xarxes informals va crear un santuari per als grups afganesos al Pakistan. S'observa la mateixa situació a Sierra Leone. Les xarxes informals que vinculaven la insurgència de Charles Taylor amb el FRU van fer possible que l'NPFL entrés diverses vegades a Sierra Leone. Les tropes de l'NPFL lluitaven al bàndol del FRU a Sierra Leone, de manera que la seva retirada va afectar el FRU directament. Aquest fet demostra la importància dels vincles informals entre ambdós grups per a l'esclat i el desenvolupament del conflicte a Sierra Leone. Val la pena destacar que les accions d'aquestes xarxes només van ser possibles gràcies a la manca de seguretat als estats fallits.

Els grups insurgents de països veïns utilitzen un estat fallit com a santuari per realitzar les seves tasques. Grups tant pakistanesos com sierraleonesos s'han servit d'un estat fallit com a refugi, utilitzant un cop més les xarxes informals creades a aquests països. El FRU de Sierra Leone fou fundat a Libèria, país des del qual llançà el seu primer atac contra territori sierraleonès. La major part de les tropes del FRU fou entrenada a Libèria i se serví d'aquest estat fallit com a lloc de retirada. Segons sembla, els moviments insurgents pakistanesos no llançaren els primers atacs des de l'Afganistan; tanmateix, cal destacar que la majoria de combatents talibans del Pakistan reberen el seu baptisme de foc a Afganistan. A més, s'han descobert alguns combatents pakistanesos que lluitaven al bàndol dels talibans a Afganistan. Les

xarxes creades entre els grups de l'Afganistan i els del Pakistan no seguia cap canal oficial, ni tan sols durant el govern talibà. El vincle era basat en les madrasses del Pakistan i la frontera, històricament porosa, que separava els països. En els casos de Sierra Leone i Libèria, les xarxes informals emprades foren creades originalment a Líbia, durant l'entrenament "revolucionari" de Taylor i Sankoh. Ninguna d'aquestes xarxes seguia un canal oficial. Les madrasses mai han estat controlades per cap altra autoritat que els grups religiosos que tenen al darre-re. La ideologia i l'estreta col·laboració entre els talibans afganesos i pakistaneses es troben profundament arrelades en el nexce creat a les madrasses. De la mateixa manera, el vincle libi és informal, ja que Líbia no ha estat capaç de mentenir el control sobre els líders "educats" dins el seu territori. Per tant, es pot afirmar que les insurgències al Pakistan i Sierra Leone foren possibles gràcies a les xarxes informals creades entre aquests grups i altres grups d'un estat fallit.

Quant al Tadjikistan i a Guinea, no han experimentat al seu territori la presència de moviments insurgents relacionats amb un estat fallit de la seva zona. Els moviments del Tadjikistan a Afganistan han creuat la frontera que separa ambdós països en totes dues direccions; tanmateix, els vincles entre els grups del Tadjikistan i els de l'Afganistan són purament formals. El govern tadjik donà suport o ajuda al FIUSA i l'Aliança del Nord, formalitzant els vincles entre aquests grups i el Tadjikistan. A causa d'aquests vincles oficials, el FIUSA no trobà cap raó per enfrontar-se a l'autoritat del govern tadjik al Tadjikistan. En el cas de Guinea, pot observar-se el mateix patró pel que fa a l'ULIMO i les LURD. La relació entre aquests grups i el govern guineà tingué el mateix efecte que en el cas tadjik: eliminava qualsevol raó per insubordinar-se contra el seu principal patrocinador. Fins i tot la supervivència d'aquests dos grups depenia del caràcter formal del vincle. És prou interessant que la tendència que es constata al Pakistan i Sierra Leone, en què els grups armats utilitzaren les xarxes informals per generar insurgència, es podria estar implantant a Guinea. Alguns informes indiquen que a Libèria es podria estar desenvolupant el reclutament d'exsoldats per lluitar contra el règim guineà, aprofitant l'estat de caos que encara existeix a algunes zones del país.

El canvi de xarxes formals a informals pot amenaçar el govern de Guinea.

Val la pena assenyalar la important diferència entre les dues possibles direccions del mecanisme a Sierra Leone i el Pakistan. En el cas pakistanès, el principal desencadenant de l'esclat del conflicte ha estat la presència dels talibans afganesos a l'AFAT i la PFNO. Els talibans, que s'han barrejat perfectament amb la població local i que se serveixen de les xarxes informals per portar a terme la seva lluita d'àmbit mundial, s'enfrontaren a l'autoritat que el Pakistan exercia sobre els territoris de l'AFAT i la PFNO. El Pakistan va patir quan els grups del seu estat veí fallit entraren al seu territori i ampliaren el focus de la seva lluita. Aquests grups han esdevingut més pakistanesos amb el pas del temps i, fins avui, els dos grups de talibans, els afganesos i els pakistanesos, romanen teòricament separats. Això no vol dir que l'altra direcció del mecanisme, en què els grups del país veí utilitzen un estat fallit com a santuari, no tingués un paper important al Pakistan. Els talibans d'aquest país han creuat la frontera quasi diàriament i, probablement, en algun moment han utilitzat la «seguretat» de l'Afganistan per ocultar-se, retirar-se o obtenir més subministraments. A Sierra Leone, la direcció més important en què s'ha desenvolupat el mecanisme ha estat la contrària, és a dir que els grups armats del país veí han usat l'estat fallit per establir-hi un santuari. A Libèria, van poder entrenar-se i retirar-se fora de l'abast de l'ESL. Ambdues direccions de funcionament del mecanisme tenen relació amb la informalitat de les xarxes. Han entrat grups a Guinea i el Tadjikistan des de Libèria i Afganistan, però la manca d'informalitat de les xarxes que els hi permetien l'entrada ha protegit aquests països del conflicte.

En resum, la insurgència sembla demostrar que té importància com a variable explicativa. La diferència en els esdeveniments resultants a cada cas es pot explicar parcialment per l'existència de xarxes informals al Pakistan i Sierra Leone, i l'absència de xarxes d'aquest tipus al Tadjikistan i Guinea. Sembla clar que les xarxes informals estableixen als països veïns mecanismes generadors de conflicte en dues direccions diferents; els grups armats utilitzen l'estat fallit com a refugi i els grups armats d'un estat fallit eixamplen l'abast de les seves accions i

entren a un país veí. En els casos en què no es desencadena un conflicte, el punt de partida d'un possible conflicte era relativament similar. Tanmateix, la falta de xarxes informals explica per què no hi actua el mecanisme causal en cap de les dues direccions. Sense xarxes informals, els grups armats no poden utilitzar un estat fallit com a refugi, quelcom que queda clar en el cas guineà. D'altra banda, sense xarxes informals, els grups armats d'un estat fallit no podrien tenir incentius per estendre la lluita al país veí, com és el cas del Tadjikistan. El que explica la diferència en els resultats no és l'existència de xarxes, que existiren amb una intensitat variable en tots els casos, sinó més aviat el caràcter informal de les xarxes. Només hi havia xarxes informals a Sierra Leone i el Pakistan.

6.1. AVALUACIÓ CRÍTICA DELS RESULTATS

La recerca presentada en aquest article necessita una avaluació crítica que en reforci la validesa i la capacitat de generalització. L'esclat del conflicte al Pakistan i Sierra Leone es pot entendre com una acumulació des de 1950 de greuges i d'un conflicte de llarga durada (Fearon i Laitin 2003). Alhora, els casos del Pakistan i Sierra Leone s'ajusten perfectament al marc teòric d'Ayoob (1995). Aquestes dues explicacions posen l'èmfasi en la importància de la descolonització i la inherent debilitat postcolonial com a causes de la guerra. A més, els casos d'aquest estudi serien contemplats com a part del Complex Regional de Seguretat (Buzan i Weaver 2003). La seguretat del Pakistan i Sierra Leone és estretament vinculada a la dels seus veïns. D'acord amb aquesta idea, la fallida dels seus veïns posarà en perill la seva seguretat i podria causar l'esclat d'un conflicte. No obstant això, l'enfocament teòric d'aquesta recerca té l'objectiu de millorar els nostres coneixements sobre un esdeveniment concret –la fallida de l'estat– i intenta mostrar la seva influència com a element significatiu en l'esclat d'un conflicte. Conseqüentment, no s'hauria de considerar que els resultats d'aquest estudi s'oposen a altres teories, sinó més aviat que hi fan una addició útil.

Quant a la metodologia emprada, l'ús d'estudis qualitius implica un intercanvi entre validesa i generalització. Per evitar al màxim la manca

de capacitat de generalització, l'article ha intentat analitzar casos completament diferents. Aquesta tècnica permetia evitar en certa mesura les particularitats regionals, culturals i econòmiques. Tanmateix, els resultats de la recerca s'han de considerar tenint en compte les limitacions dels estudis qualitius. Els resultats d'aquest estudi assenyalen un mecanisme causal que sembla existir més enllà de les particularitats de cada cas. No obstant això, les particularitats de cada cas fan impossible formular un argument general que estengui les conclusions a altres situacions. Els casos d'aquesta anàlisi se seleccionaren d'acord amb coneixements previs sobre les seves circumstàncies i tenint en compte les limitacions de la investigació en termes de recursos i temps. Malgrat tot, el petit nombre d'estats fallits i el fet que recerca sobre els efectes de la fallida estatal es trobi en les primeres fases hauria de concedir un cert grau de capacitat de generalització als resultats d'aquesta recerca.

La segona limitació d'aquest projecte es troba en la informació empírica que s'ha emprat per analitzar els fonaments de la construcció teòrica. La informalitat és, en si mateixa, un tema d'anàlisi difícil de tractar, més encara quan només podem servir-nos de fonts secundàries. A més, sempre es pot qüestionar la imparcialitat i precisió de qualsevol font secundària que s'hagi emprat. Aquesta anàlisi ha intentat evitar aquests problemes mitjançant l'ús d'un ventall considerable de fonts de diverses procedències.

Globalment, es pot considerar que aquest article pertany a les primeres etapes de la recerca sobre els efectes en països veïns de la fallida de l'estat; d'altra banda, s'ha centrat sistemàticament en el mecanisme causal que afecta els països veïns. L'ús de fonts secundàries, el sacrifici de capacitat de generalització i la selecció de casos han estat motivats per l'objectiu de fer un ús millor dels recursos disponibles i aportar llum sobre aquest camp de recerca. La recerca manca de la parsimònia de les elaboracions teòriques consolidades i s'hauria de considerar un primer intent d'aportar llum sobre la relació entre els estats fallits i els països veïns des de la perspectiva dels seus ciutadans. La robustesa de determinats resultats, tant positius com negatius, s'hauria de seguir posant a prova amb altres casos i amb altres marcs teòrics, per tal d'arribar a la riquesa del poder acumulatiu de la ciència.

7. CONCLUSIONS

Aquesta recerca ha intentat contribuir al saber científic sobre la fallida de l'estat. Més concretament, pretenia explorar la influència dels estats fallits en els seus països veïns. El marc teòric que guia aquest article estableix que la fallida estatal difon mecanismes generadors de conflicte per la creació de xarxes informals basades en la falta de seguretat. La investigació s'ha desenvolupat d'acord amb la hipòtesi exposada a l'apartat 2, segons la qual la creació i l'ús de xarxes informals entre un estat fallit i els seus països veïns explica l'esclat del conflicte en alguns d'aquests estats. Lògicament, d'acord amb la hipòtesi, la manca de xarxes informals explica l'absència de conflicte en alguns estats veïns. Per posar a prova la hipòtesi, així com refinar el marc teòric que fonamenta el mecanisme causal, s'han analitzat dos casos: Libèria i Afganistan. La selecció de casos es basa en la variable dependent: l'esclat del conflicte. Com s'ha exposat a l'apartat 3, cada cas s'ha dividit entre dues unitats d'anàlisi: un cas amb conflicte i un altre sense. La unitat d'anàlisi és la relació entre un estat fallit i un dels seus veïns. En el cas de Libèria, les unitats d'anàlisi seleccionades són Sierra Leone i Guinea. Pel que fa a l'Afganistan, les unitats d'anàlisi són el Pakistan i el Tadjikistan. Per tal de posar a prova la hipòtesi i el marc teòric, s'han avaluat tres variables a cada unitat d'anàlisi, amb l'objectiu d'explicar les diferències en la variable dependent.

Les dades empíriques recollides en aquesta recerca mostren la validesa de la variable explicativa. La creació de xarxes informals basades en la insurgència sembla explicar la diferència de resultats entre les diverses unitats d'anàlisi. El Pakistan i Sierra Leone, els casos en què esclata un conflicte, patiren la creació generalitzada de xarxes informals dirigides a l'insurgència envers Afganistan i Libèria, respectivament. Les xarxes entre els estats fallits i els estats veïns semblen explicar el sorgiment de la insurgència en aquests països. Alhora, el Tadjikistan i Guinea, els casos exempts de conflicte, es caracteritzen per l'absència de xarxes informals basades en la insurgència que els relacionin amb un estat fallit. Al Tadjikistan i Guinea, els moviments insurgents que

actuaven als respectius estats veïns fallits eren controlats o promoguts pel govern, de manera que les xarxes eren formals. El suport governamental elimina tota possibilitat que al país veí s'enfrontin a l'autoritat d'aquest govern.

7.1. IMPLICACIONS POLÍTIQUES

L'interès en els estats fallits ha anat creixent al llarg dels darrers cinc anys, fomentat per esdeveniments com l'11-S i el problema de la pirateria a Somàlia. Aquest article assenyala algunes implicacions pel que fa a les polítiques, majoritàriament basades en el paper de les xarxes informals entre els estats fallits i els seus països veïns. Sembla clar que la fallida de l'estat incrementa la probabilitat de conflicte als països veïns i, d'altra banda, aquesta recerca ha mostrat una explicació inicial del mecanisme causal que hi al darrere d'aquesta transmissió del conflicte. Conseqüentment, els polítics hauries de tenir en compte els possibles canals de transmissió i entendre millor les xarxes informals entre països, sobretot quan estan gestionades per grups armats. El control i la comprensió sistemàtics dels grups armats i les xarxes informals han esdevingut claus per evitar el conflicte als països veïns d'estats fallits.

BIBLIOGRAFIA

- Abdullah, Ibrahim (2004). “Bush path to destruction: the origin and character of the RUF/SL”, a Abdullah, Ibrahim (ed.) *Between democracy and terror: the Sierra Leone civil war*. Dakar: CODESRIA
- Acharya, Arabinda, Syed Adnan Ali Bukhari i Sadia Sulaiman (2009). “Making money in the mayhem: funding Taliban insurrection in the Tribal Areas of Pakistan” *Studies in Conflict & Terrorism*, 32. (95-108).
- Ayoob, Mohammed (1995). *The Third World security predicament: state making, regional conflict, and the international system*. Boulder (Colorado), Colònia i Londres: Lynne Rienner
- Bates, Robert H. (2008). *When things fell apart: state failure in late-century Africa*. Cambridge: Cambridge University Press
- Berdal, Mats i David M Malone (eds.) (2000). *Greed and grievance: economic agendas in civil wars*. Boulder (Colorado): Lynne Rienner
- Bhatia, Michael (2008). “Small arms flows into and within Afghanistan” a Bathia, Michael i Mark Sedra *Afghanistan, arms and conflict: armed groups, disarmament and security in a post-war society*. Nova York: Routledge. (38-71).
- Bøås, Morten (2001). “Liberia and Sierra Leone—dead ringers? The Logic of
- Neopatrimonial Rule” *Third World Quarterly*, vol. 22, núm. 5. (697-723).
- Bøås, Morten i Kahtleen M. Jennings (2005). “Insecurity and development: the rhetoric of the ‘failed state’”. *The European Journal of Development Research*, 17:3. (385-395).
- Buhaug, Halvard i Kristian S. Gleditsch (2008). “Contagion or confusion? Why conflicts cluster in space”. *International Studies Quarterly*, 52. (215-233).

- Buzan, B. i O. Weaver (2003). *Regions and power: the structure of international security*. Cambridge: Cambridge University Press
- Carment, David (2003). "Assessing state failure: implications for theory and policy". *Third World Quarterly*, vol 24, núm. 3. (407-427).
- Clapham, Christopher (2002). "The challenge to the state in a globalized world". *Development and Change*, 33(5). (775-759).
- Clapham, Christopher (2004). "The global-local Politics of state failure", a Rotberg, Robert I. (ed.) *When states fail: causes and consequences*. Princeton i Oxford: Princeton University Press. (77-93).
- Collier, Paul i Anke Hoeffle (2004). "Greed and grievance in civil war". *Oxford Economic Papers*, 56. (563-95).
- Cornell, Svante E. (2005). "Narcotics, radicalism, and armed conflict in Central Asia: the Islamic movement of Uzbekistan". *Terrorism and Political Violence*, 17:4. (619-639).
- Crocker, Chester A. (2003). "Engaging failing states". *Foreign Policy*, vol. 82, núm. 5. (32-44).
- Eck, Kristine (2005). "A Beginner's guide to conflict data: finding and using the right dataset". *UCPD Papers N° 1*. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research.
- Ellis, Stephen (1999). *The mask of anarchy: the destruction of Liberia and the religious dimension of an African civil war*. Londres: Hurst & Company
- Engwall, Johan (2005). "*Stability and security in Tajikistan: drug trafficking as a threat to national security*", Arbetsrapporter, Working Paper Núm. 86. Uppsala: Department of East European Studies
- Esty, Daniel C. et al. (1995). *State Failure Task Force: phase I findings*. McLean (Virginia): Science Applications International Corporation.
- Farah, Douglas (2001). "Al-Qaeda cash tied to diamonds trade: sale of gems from Sierra Leone rebels raised millions, sources say" *Washington Post*, 2 de novembre de 2001, disponible a: <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A27281-2001Nov1> (última consulta, 12 de març de 2009)

- Fearon, J.D. i D.D. Laitin (2003). "Ethnicity, insurgency and civil war". *American Political Science Review*, vol. 97 (1). (75-90).
- Gberie, Lansana (2005). *A dirty war in West Africa: the R.U.F. and the destruction of Sierra Leone*. Londres: Hurst & Company
- George, Alexander L. i Andrew Bennett (2005). *Case study and theory development in the social science*. Cambridge i Londres: MIT Press
- George, Alexander L. i Timothy J. McKeown (1985). "Case studies and theory of organizational decision making", a *Advances in information processing in organization*. Vol. 2. Greenwich: JAI Press Inc.
- Glenditsch, Kristian S. i Idean Salehyan (2006). "Refugee flows and the spread of civil war". *International Organization*, 60(2). (335-366).
- Glenditsch, Kristian S. *et al* (2008). "Fighting at home, fighting abroad: how civil wars lead to international disputes". *Journal of Conflict Resolution*, 52, 4. (479-506).
- Goldstone, Jack A. (2008). "Pathways to state failure". *Conflict Management and Peace Science*, 25:4. (285-297).
- Greenfield, Victoria A., Letizia Paoli, Irina Rabkov i Peter Reuter(2007). "Tajikistan: the rise of a narco-state". *Journal of Drug Issues*, vol. 37:4. (951).
- Gunaratna, Rohan i Anders Nielsen (2008). "Al Qaeda in the Tribal Areas of Pakistan and beyond". *Studies in Conflict & Terrorism*, 31. (775-807.)
- Hameiri, Shahar (2007). "Failed states or a failed paradigm? State capacity and the limits of institutionalism". *Journal of International Relations and Development* 10. (122-149).
- Herbst, Jeffrey (2004). "Let them fail: state failure in theory and practice—Implications for Policy", a Rotberg, Robert I. (ed.) *When states fail: causes and consequences*. Princeton i Oxford: Princeton University Press. (302-318).
- Hilali, A.Z (2002). "The cost and benefits of the Afghan war for Pakistan". *Contemporary South Asia* , 11(3). (291-310).

- Holsti, Kalevi (1996). *The state, war and the state of war*. Cambridge: Cambridge University Press
- Howard, Tiffany O. (2008). "Revising state failure: developing a causal model of state failure based upon theoretical insight". *Civil Wars*, 10:2. (125-146).
- HRW (2002). "Guinea: Liberian refugees in Guinea: refoulement, militarization of camps, and other protection concerns". Human Rights Watch vol. 14, núm. 8 (A).
- HRW (2005). "Youth, poverty and blood: the lethal legacy of West Africa's regional warriors". Human Rights Watch, vol. 17, núm. 5(A). (13).
- Hussain, Rizwan (2005). "Pakistan and the emergence of islamic militancy in Afghanistan". Hampshire i Burlington: Ashgate
- ICG (2001). "Tajikistan: an uncertain peace". *Asia Report*, núm. 30. Osh i Brussels: International Crisis Group.
- ICG (2002). "The IMU and the Hizb-ut-Tahrir: implications of the Afghanistan campaign". *Asia Briefing Paper*, Osh i Brussels: International Crisis Group.
- ICG (2003). "Guinee: incertitudes autour d'une fin de regne". *Africa Report* núm. 74. Freetown i Brussel·les: International Crisis Group.
- ICG (2005). "Stopping Guinea's slide". *Africa Report*, núm. 94. Dakar i Brussel·les: International Crisis Group.
- ICG (2006). "Pakistan's Tribal Areas: appeasing the militants". *Asia Report*, núm. 125. Islamabad i Brussel·les: International Crisis Group.
- ICG (2008). "Taliban propaganda: winning the war of words?". *Asia Report*, núm. 158. Kabul i Brussel·les: International Crisis Group.
- ICG (2009). "Guinea: the transition has only just begun". *Africa Briefings*, núm. 58. Brussel·les i Dakar: International Crisis Group.
- ICG (2009b). "Pakistan: the militant jihadi challenge". *Asia Report*, núm. 164. Islamabad i Brussel·les: International Crisis Group.

- ICG (2009c). “Tajikistan: on the road to failure”. *Asia Report*, núm.162. Dushanbe i Brussel·les: International Crisis Group.
- IRIN (2005). “Guinea: living on the edge”. IRIN Web Special Report. Integrated Regional Information Network.
- IRIN (2007). “Liberia: refugee returns creating ethnic ‘time bomb’”. 8 de febrer. Integrated Regional Information Network. Data de la descàrrega: 12-03-2009.
- Iqbal, Zaryab i Harvey Starr (2008). “Bad neighbors: failed states and their consequences”. *Conflict Management and Peace Science*, 25:4. (315-331).
- Jonson, Lena (2006). *Tajikistan in the new Central Asia: geopolitics, great power rivalry and radical Islam*. Londres i Nova York: I.B Taurus.
- Kasfir, Nelson (2004). “Domestic anarchy, security dilemmas and violent predation: causes of failure”, a Rotberg, Robert I. (ed) *When states fail: causes and consequences*. Princeton i Oxford: Princeton University Press. (53-76).
- Kepel, Gilles(2002). *Jihad: the trail of political Islam*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Pres
- King, Gary, Robert O. Keohane i Sidney Verba (1994). *Designing social inquiry*. Princeton: Princeton University Press
- Klare, Michael T. (2004). “The deadly connection: paramilitary bands, small arms diffusion, and state failure”, a Rotberg, Robert I (ed). *When states fail: causes and consequences*. Princeton i Oxford: Princeton University Press. (116-134).
- Lake, David A. i Donald Rothchild. (1998). “Spreading fear: the genesis of transnational ethnic conflict”, a Lake, David A. i Donald Rothchild (eds.) *The international spread of ethnic conflict*. Princeton (Nova Jersey): Princeton University Press.
- Lijphart, Arend (1971). “Comparative politics and comparative methods”. *American Political Science Review* 65 (3). (682-693).
- Milliken, Jennifer i Keith Krause (2002). “State failure, state collapse and state reconstruction: concepts, lessons and strategies”. *Development and Change* 33(5). (753-774).

- Most, Benjamin A. i Harvey Starr (1980). “Diffusion, reinforcement, geopolitics and the spread of war”. *The American Political Science Review*, vol. 74 núm. 4. (932-946).
- Murshed, S. Iftikhar (2006). *Afghanistan: the taliban years* Londres: Bennett and Bloom
- Nilsson, R. Anders (2008). *Dangerous liaisons: why ex-combatants return to violence, cases from the Republic of Congo and Sierra Leone*. Tesi doctoral. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research
- Ohlson, Thomas (2008). “Understanding causes of war and peace,” *European Journal of International Relations*, vol. 14, no. 1. (133-159).
- Priego, Alberto (2008). “The drug business in Central Asia” (El negocio de la droga en Asia Central). Data de descàrrega: 23-03-2009. Madrid: Real Instituto Elcano ARI 132/2008.
- Rais, Rasul Bakhsh (2008). *Recovering the frontier state: war, ethnicity and state in Afghanistan*. Plymouth: Lexington Books.
- Rashid, Ahmed (2002). “*Jihad: the rise of militant islam in Central Asia*”. New Haven i Londres: Yale University Press.
- Rashid, Ismail (2004). “Student radicals, lumpen youth and the origins of revolutionary groups in Sierra Leone, 1977-1996”, a Abdullah, Ibrahim (ed.) *Between democracy and terror: the Sierra Leone civil war*. Dakar: CODESRIA. (66-89).
- Reno, William (1998). “*Warlord politics and African states*”. Boulder i Londres: Lynne Rienner.
- Reno, William (2003). “Sierra Leone: warfare in a post-state society”, a Rotberg, Robert I. (ed.) *State failure and state weakness in a time of terror*. Washington D.C: Brookings Institution Press. (71-100).
- Richards, Paul (1996). *Fighting for the rainforest. War, youth & resources in Sierra Leone*. Oxford i Portsmouth: James Currey & Heinemann
- Richards, Paul (2005). “West-African warsapes: war as smoke and mirrors—Sierra Leone 1991-2, 1994-5, 1995-6”. *Anthropological Quarterly*, vol. 78, núm.. 2 (primavera de 2005). (377-402).

- Rotberg, Robert I. (2002). “The new nature of nation-state failure”. *The Washington Quarterly* 25:3. (85-96).
- Rotberg, Robert I. (2004). “The failure and collapse of nation-states: breakdown, prevention, and repair”, a Rotberg, Robert I (ed). *When states fail: causes and consequences*. Princeton i Oxford: Princeton University Press. (1-50).
- Salehyan, Idean (2007). “Transnational rebels: neighboring states as sanctuary for rebel groups”. *World Politics*, 59 (gener de 2007). (217-42)
- Sanderson, Thomas M. (2004). “Transnational terror and organiaed crime: blurring the lines”. *SIAS Review*, vol. 25, núm. 1, hivern-primavera. (49-61).
- Schutz, Barry (1995). “The heritage of revolution and the struggle for governmental legitimacy in Mozambique”, a Zartman, I. William (ed.) *Collapsed states: the disintegration and restoration of legitimate authority*. Boulder (Colorado) i Londres: Lynne Rienner. (109-124).
- Sen, Amartya (1999). *Development as freedom*. Nova York: Anchor Books.
- Shaw, Mark (2006). “Drug trafficking and the development of organized crime in post-taliban Afghanistan”, a William A. Byrd i Doris Buddenberg (eds.) *Afghanistan’s drug industry: structure, functioning, dynamics and implications for counter-narcotics policy*. Washington D.C: The World Bank i UNODC. (189-213).
- Sinno, Abdulkader H. (2008). “Organizations at war in Afghanistan and beyond” Ithaca i Londres: Cornell University Press
- Skaperdas, Stergios (2001). “The political economy of organized crime: providing protection when the state does not”. *Economics of Governance* 2. (173-202).
- Skocpol, Theda (1979). *States and social revolutions: a comparative analysis of France, Russia and China*. Nova York: Cambridge University Press.

- Smillie, Ian, Lansana Gberie i Ralph Hazleton (2000). *The heart of the matter: Sierra Leone, diamonds and human security*. Ottawa: Partnership Africa Canada.
- Tilly, Charles (1990). *Coercion, capital and European states*. Oxford: Blackwell.
- UCDP (2009). “Guinea: conflict summary”. Data de descàrrega: 12-03-2009. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University.
- UDCP (2009b). “Liberia: conflict summary”. Data de descàrrega: 10-03-2009. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University.
- UDCP (2009c). “Pakistan: conflict intensity and warring parties”. Data de descàrrega: 17-03-2009. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University
- Ullman, Richard D. (1981). “Redefining security”. *International Security*, vol. 8, núm 1. (129-153).
- UN (2000). “Report of the panel of experts appointed pursuant to security council resolution 1306 (2000), paragraph 19, in Relation to Sierra Leone”. S/2000/1195. United Nations Security Council.
- UNDP (1994). *Human development report: new dimensions of human security*. Nova York i Oxford: Oxford University Press.
- UNHCR (2005). “UNHCR deplores forced return of Afghan refugee family from Tajikistan”. Ginebra: UN High Commissioner for Refugees. Disponible a <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/afghan?page=news&id=432adoef4> (última consulta: 24 de març de 2009).
- Van de Walle, Nicolas (2004). “The economic correlates of state failure: taxes, foreign aid and policies”, a Rotberg, Robert I. (ed.) *When states fail: causes and consequences*. Princeton i Oxford: Princeton University Press. (94-115).
- Wannenburg, Gail (2005). *Africa's Pablos and political entrepreneurs: war, the state and criminal networks in West and Southern Africa*. Johannesburg: The South African Institute of International Affairs.

- Weber, Max (1958). *From Max Weber*, editat per H.H. Gerth i C.W. Mills. Nova York: Galaxy.
- Williams, Gabriel I.H. (2002). *Liberia: the heart of darkness*. Victoria: Trafford.
- Yannis, Alexandros (2002). "State collapse and its implications for peace-building and reconstruction". *Development and Change* 33(5). (817-835).
- Zartman, I. William (1995). "Introduction: posing the problem of state collapse", a Zartman, I. William (ed.) *Collapsed states: the disintegration and restoration of legitimate authority*. Boulder (Colorado) i Londres: Lynne Rienner. (1-14).

DOCUMENTS DE TREBALL DE L'ICIP – NORMES DE LLIURAMENT:

Institut Català Internacional per la Pau (ICIP)

- El principal objectiu de l'ICIP és promoure una cultura de la pau a Catalunya, així com arreu del món, donar suport a solucions pacífiques i a la resolució de conflictes i donar a Catalunya un paper actiu com a agent de la pau i de la investigació de la pau. L'ICIP, partint de la coherència entre els fins i mitjans, es regeix pels principis de promoció de la pau, de la democràcia, de la justícia, de la igualtat i de l'equitat en les relacions entre persones, pobles, cultures, nacions i estats. Té com a objectiu treballar per a la seguretat humana, el desarmament, la prevenció i la resolució pacífica de conflictes i tensions socials, i l'enfortiment de les arrels de la pau i de la convivència, de la construcció de la pau i de la defensa dels drets humans.

Objectius de la publicació

- L'ICIP vol crear un fòrum obert sobre temes relacionats amb la pau, els conflictes i la seguretat. El seu objectiu és obrir el debat i la discussió sobre els problemes actuals, tant teòrics com relacionats amb la recerca i el manteniment de la pau al nostre món. L'ICIP s'esforça per connectar un grup de veus eclèctic, com ara acadèmics, estudiants de doctorat, representants d'organitzacions no governamentals i representants institucionals, i per facilitar l'expressió de treballadors i escriptors amb enfocaments innovadors i constructius en la pau i la resolució de conflictes.

Abast de la publicació (llista de temes)

- L'ICIP s'interessa en les obres relacionades amb la pau, els conflictes i la recerca sobre seguretat. El seu objectiu és oferir coneixement innovador i plural sobre temes de metodologia de recerca per la pau, d'història i desenvolupament de les in-

vestigacions sobre la pau, educació per la pau, creació i manteniment de la pau, resolució de conflictes, seguretat de les persones, drets humans, seguretat mundial, seguretat ambiental, estudis de desenvolupament relacionats amb la pau i la seguretat, legislació internacional relacionada amb la pau, la democràcia, la justícia i la igualtat, desarmament, gènere, identitat i ètica amb relació a la pau, la ciència i la tecnologia associades amb la pau i la seguretat.

Públic:

- L'ICIP vol proporcionar materials accessibles, valuosos i ben documentats a totes aquelles persones interessades en la promoció de la pau. El nostre públic són acadèmics i investigadors, estudiosos de la pau i de la seguretat, treballadors de camp, representants institucionals i governamentals i el públic en general.

El procés de revisió

- Revisió feta per experts. Les presentacions hauran de ser enviades directament a l'editor de la sèrie (recerca.icip@gencat.cat), que comprovarà si l'article compleix els criteris formals i generals d'un article d'investigació, i posarà en marxa una revisió.
- El procediment de revisió és de *peer review*. El director de la sèrie triarà dos revisors anònims, en general, membres de la junta editorial, però també pot encarregar una revisió externa.
- Als revisors se'ls demana la redacció d'una ressenya en el termini d'un mes després d'haver rebut el document. Els comentaris han d'indicar clarament una d'aquestes quatre opcions: (1) acceptar sense canvis, (2) acceptar amb canvis menors, (3) permetre una segona presentació després d'haver fet canvis importants, i (4) rebutjar. Les opcions de la 2 a la 4 requereixen alguns comentaris detallats. Si un article és acceptat (opció 1 o 2), es demana als revisors que ajudin als autors a corregir els petits errors lingüístics o d'altres mitjançant anotacions en el

manuscrit. Si per a aquesta tasca utilitzen la funció de control de canvis, caldrà que s'assegurin que les observacions són anònimes.

Qui pot presentar articles?

- El criteri principal per a la presentació d'articles d'investigació és la consideració que aquest text pot ser presentat a una bona revista de acadèmica.
- S'espera del personal de l'ICIP, col·laboradors i visitants afiliats que presentin un article relacionat amb la seva investigació mentre són a l'ICIP.

Sistema de presentació

- Totes les presentacions es poden fer a l'adreça de correu electrònic de l'ICIP: recerca.icip@gencat.cat amb "Article d'investigació – presentació" com a assumpte del missatge.

Nota biogràfica de l'autor

- Tots els autors han de presentar una breu nota biogràfica que inclogui el nom complet, afiliació, adreça de correu electrònic, informació de contacte si cal i un historial professional breu. Aquesta informació s'haurà d'indicar en un full a part amb el títol. Qualsevol altra referència personal ha de ser eliminada de la presentació per tal de garantir-ne l'anonimat.

Resum

- Tots els treballs hauran d'incloure un resum en anglès (150 paraules màx.).

Paraules clau

- També s'exigeix una llista de quatre a sis paraules clau.

Llenguatge i estil

- Els autors poden presentar articles redactats en català, castellà o anglès. La presentació ha d'estar escrita amb claredat i ha de ser de fàcil lectura, amb títols que assenyalin el comen-

çament de cada secció. El document s'ha de presentar amb la font Arial 11 a doble espai i les pàgines han d'estar numerades.

- Els treballs no poden superar les 15.000 paraules (incloses les notes a peu i les referències). Els articles més llargs es tornaran a l'autor amb la petició que siguin abreujats. Els treballs que requereixen una presentació de les dades més extensa poden afegir-les en un apèndix que es comptarà per separat. Els apèndixs hauran de presentar les dades en un format de fàcil lectura i condensat.
- No s'acceptaran treballs que necessitin una revisió lingüística extensa. L'autor ha d'aplicar les petites correccions lingüístiques (així com les modificacions necessàries) suggerides pel revisor abans de l'edició final del document.

Notes al peu

- Es poden utilitzar notes al peu per proporcionar al lector informació relacionada amb el tema de l'article. Les paraules de les notes també es comptabilitzaran.

Bibliografia

- Sistema de dades d'autor de Harvard. En aquest sistema, les fonts se citen breument en el text, en general entre parèntesis, per cognom de l'autor i data de publicació. Les cites curtes s'amplien en una llista de referències en ordre alfabètic on es proporciona la informació bibliogràfica completa. Les referències bibliogràfiques han de seguir el *Chicago Manual of Style* (15a edició).

Vegeu la guia ràpida per a una citació a l'estil de Chicago a:

http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Generadors de cites:

<http://www.workscited4u.com/>

<http://citationmachine.net/>

ICIP WORKING PAPERS

2010/5

The Participation of Women in Peace Processes,
per María Villellas Ariño
(disponible en anglès, castellà i català)

2010/4

Living in the Wrong Neighbourhood: State Failure and its Implications for Neighbouring Countries,
per Alberto Fernández Gibaja
(disponible en anglès i català)

2010/3

The Peace Processes in the Basque Country and Northern Ireland (1994–2006): a Comparative Approach,
per Gorka Espiau Idoaga
(disponible en anglès i català)

2010/2

Corte Interamericana, Crímenes contra la Humanidad y Construcción de la Paz en Suramérica
per Joan Sánchez
(disponible en castellà i anglès)

2010/1

Territorial Autonomy and Self-Determination Conflicts: Opportunity and Willingness Cases from Bolivia, Niger, and Thailand
per Roger Suso
(disponible en anglès i català)

2009/9

Lecciones de paz in Aceh: descentralización administrativa y libertad política como estrategia de pacificación en Aceh,
per Javier Gil
(disponible en català, castellà i anglès)

2009/8

Indigenous People's Mobilization and their Struggle for Rights in Colombia,
per Farid Samid Benavides
(disponible en català, castellà i anglès)

2009/7

A Critical Application of Securitization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security,
per Catherine Charrett
(disponible en anglès i català)

2009/6

Bringing actors and violent conflict into forced migration literature. A model of the decision to return,
per Inmaculada Serrano
(disponible en anglès i català)

**INTERNATIONAL
CATALAN
INSTITUTE**

FOR PEACE

GRAN VIA DE LES CORTS CATALANES 658, BAIX
08010 BARCELONA (SPAIN)
T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80
ICIP@GENCAT.CAT | WWW.ICIP.CAT